

ÖNSÖZ

Kur'an-ı Kerim, insanlara yeni bir inanç kazandırmayı, onları batıl inançlardan uzaklaştırmayı, kısacası hayatlarını değiştirmeyi amaçladığından bir eğitim kitabıdır. Din eğitimcisinin gerek eğitim metotları bakımından ve gerek anlatacağı içerik bakımından Kur'an-ı Kerim'i rehber edinmesinden daha doğal, hatta gerekli bir şey olamaz.

Eğitim, Türkçe bir kelime olan eğmek kelimesinden gelmektedir. Yetişkin nesiller tarafından, yetişmekte olan nesillere yapılan her türlü etkiye eğitim denir. Kur'an-ı Kerim Allah tarafından insanlara gönderilmiş ve insanların inanç ve davranışlarını eğip bükerek düzeltmeyi amaçlamaktadır.

Bu çalışmamızda Mekke döneminde indirilen ve diğer Mekki sureler gibi inanç meselelerini konu alan Hud suresini inceledik. Sureyi eğitim ve eğitim metotları açısından değerlendirmeye çalıştık.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Hud suresini ana hatlarıyla incelemeye çalıştık. Böylece sure hakkında okuyucunun genel bir bilgi vermeye gayret ettik.

İkinci bölümde surede yer alan kıssalara yer verdik. Kıssaların eğitim açısından önemi ortadır. Kur'an'da yer alan kıssalarla yüce Allah, geçmişte vuku bulmuş olaylar üzerinden güne hitap etmektedir. Çünkü sosyal hayat geçmişte de, günümüzde de benzerdir.

Üçüncü bölümde ise surede kullanılan eğitim metotlarına değindik. Kur'an-ı Kerim, insanların hidayetini hedeflediğinden bir eğitim kitabıdır. Bu surede de eğitim metotlarının kullanılmış olması doğaldır. Surede kullanılan eğitim metotlarından söz ederken bol misal vermekten kaçındık. Çünkü birinci

bölümde ana hatlarıyla surenin konularını ele almıştık. Bu nedenle misallerin çoğaltılması, bir bakıma birinci bölümün büyük bir kısmının tekrarı anlamına gelecekti.

Çalışma boyunca değerli katkı ve tavsiyelerini esirgemeyen değerli hocam Abdullah Özbek'e, yine görüşlerinden istifade ettiğim hocalarıma teşekkürü borç bilirim.

TUBA ŞİMŞEK EĞRİ

Konya-2007

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	1
------------	---

KISALTMALAR.....	5
------------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

ANA HATLARIYLA HUD SURESİ

A.SURENİN İNDİRİLİŞ ZAMANI.....	7
B.ÖNCEKİ VE SONRAKİ SURELERLE İLİŞKİSİ.....	10
C.SURENİN ANA KONULARI.....	11

İKİNCİ BÖLÜM

SUREDE YER ALAN KISSALAR

A. HZ. NUH'UN KISSASI.....	20
A.1. Hz. Nuh'un Davetinin Temel İlkeleri.....	20
A.2. Hz. Nuh'a Yapılan İtirazlar.....	23
A.3.Tufan Olayı.....	25
B. HZ. HUD'UN KISSASI.....	28
B.1. Hz. Hud'un Kavmi.....	28
B.2. Hz. Hud'un Davetinin Temel İlkeleri.....	30
B.3.Hz. Hud'a Yapılan İtirazlar.....	34
C. HZ. SALİH'İN KISSASI.....	36
C.1. Hz. Salih'in Kavmi.....	36
C.2. Hz. Salih'in Davetinin Temel İlkeleri.....	37
C.3. Hz. Salih'in Deve Mucizesi.....	39
D. HZ. İBRAHİM'İN KISSASI.....	41
D.1. Hz. İbrahim'e Gelen Melekler.....	42
D.2. Hz. İbrahim'e Çocuk Müjdesi.....	43
E. HZ. LUT'UN KISSASI.....	46
E.1. Hz. Lut'un Kavmi.....	46
E.2. Hz. Lut Kavmine Gelen Melekler.....	46

E.3. Hz. Lut Kavminin Helaki.....	49
F. HZ. ŞUAYB'IN KISSASI.....	52
G. HZ. MUSA'NIN KISSASI.....	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HUD SURESİNDE KULLANILAN EĞİTİM METODLARI

A. TAKRİR METODU	59
B. SORU-CEVAP METODU.....	61
C. TERĞİB VE TERHİB METODU (CEZA-MÜKAFAAT).....	64
D. TELKİN METODU.....	67
E. TEMSİL METODU	69
F. TARTIŞMA METODU.....	71
G. KISSA İLE EĞİTİM METODU.....	75
SONUÇ.....	78
BİBLİYOGRAFYA.....	81

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.s.	: Aleyhi's-selam
b.	: İbn
bk.	: Bakımız
ev.	: Çeviren
H.z.	: Hazreti
İst.	: İstanbul
r.a.	: Radiyallahu Anhu
s.	: Sayfa
s.a.v.	: Sallallahu aleyhi ve selem
tsz.	: Tarihsiz
vd.	: Ve diğeri
vs.	: Vesaire
yay.	: Yayınları

BİRİNCİ BÖLÜM

ANA HATLARIYLA HUD SURESİ

A.SURENİN İNDİRİLİŞ ZAMANI

Hud suresi Mekke’de nazil olmuş, 123 ayettir. Sure adını 50-60. ayetlerde kıssasından bahsedilen Hz. Hud (a.s) dan almıştır. 17. ayet ile 114. ayetin Medine de indirildiklerini söyleyenler de olmuştur.¹ Söz konusu ayetler şöyledir:

“Rabbin tarafından (gelmiş) açık bir delile dayanan ve kendisini Rabbinden bir şahidin izlediği, ayrıca kendisinden önce, bir önder ve bir rahmet olarak Musa'nın Kitab'ı (elinde) bulunan kimse (inkârcılar gibi) midir? Çünkü bunlar ona (Kur'an'a) inanırlar. Zümrelerden hangisi onu inkâr ederse işte cehennem ateşi onun varacağı yerdir, bundan şüphelenmesin; zira bu, senin Rabbin tarafından bildirilmiş gerçektir; fakat insanların çoğu inanmazlar.”²

“Gündüzün iki ucunda, gecenin de ilk saatlerinde namaz kıl. Çünkü iyilikler kötülükleri (günahları) giderir. Bu, öğüt almak isteyenlere bir hatırlatmadır.”³

Bu iki ayetin Medine’de indirildiğini söyleyenler, muhtevalarına bakarak bunu söylemişlerdir.⁴ Çünkü ayetlerin ilkinde Hz. Musa’ya inananlardan söz edilmektedir. Bilindiği gibi Yahudiler Medine’de yaşıyorlardı. İkinci ayette ise namazın vakitlerinden söz edilmektedir. Namaz vakitlerinin beş olarak tespit edilmesi hicretten hemen önce gerçekleşen Miraç olayında gerçekleşmiştir. Medine’de indirildiğini söyleyenler bu hususları göz önünde bulundurmuşlardır.

Mekke’de indirilmiş olan surelerde inanç konuları işlenir. Yalın ve vurgulu bir anlatım vardır. Geçmiş peygamberlerin kıssalarına yer verilirken bu

¹ . Hafni, Abdu'l-Mun'im, Mevsûatu'l-Kur'ani'l-Azîm, Kahire-2003, s.561.

² . Hud 11/17.

³ . Hud 11/114.

⁴ . Hafni, Abdu'l-Mun'im, Mevsûatu'l-Kur'ani'l-Azîm, a.g.e., s.561.

peygamberlerin tevhit mücadeleleri, Allah’a ortak koşanlara, yaptıklarının hatalı olduğu etkili bir üslupla anlatılır. Bu surede de aynı anlatım hâkimdir. “Surenin daveti şudur: Allah Resulüne itaat edin. Şirki terk edin ve yalnızca Allah'a ibadet edin; tüm hayat sisteminizi ahi rette hesap vereceğiniz inanç üstüne kurun.”⁵

Geçmiş kavimlerden örnekler verilerek onların dünya hayatının parlaklığına aldandıkları, peygamberlerine isyan ederek çağrılarını kulak ardı ettikleri ve bu sebeple de cezalandırıldıkları dile getirilir. Geçmiş ümmetlerden söz edilirken muhataplar yaşanan günün insanlarıdır. Peygamberlerine uymadıkları takdirde aynı akıbetin kendilerini de beklediği kendilerine hatırlatıp uyarılırlar. Daha açık bir ifade ile geçmiş kavimlerin üzerinden yaşayan insanlara hitap edilir.

Rivayet edilir ki bu surenin nazil oluşundan bir süre sonra Hz. Ebu Bekir (r.a) Resulullah (s.a) şöyle dedi: Son zamanlarda senin daha hızlı yaşlanıyor olduğunu görmekteyim. Bunun sebebi nedir? Resulullah (s.a.v) cevapladı: “Hud suresi ve benzeri sureler beni ihtiyarlattı.” Surenin 112. ayetinde geçen “O halde seninle beraber tövbe edenlerle birlikte emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Aşırı gitmeyin, doğrusu Allah yaptıklarınızı görür.” sözler Hz. Peygamberi oldukça etkilemiştir.⁶

Bilindiği gibi Mekke dönemi, Müslümanların büyük sıkıntılar çektikleri bir dönemdir. Mekke döneminde Müslümanlar, inandıklarından dolayı müşriklerden büyük baskılar görmüşlerdir. Özellikle güçsüz Müslümanlar, müşriklerin işkence ve eziyetlerine maruz kalıyorlardı.

⁵ . Mevdudi, Ebu'l-A'la, Tefhimu'l-Kur'an, -çev. Muhammed Han Kayani ve arkadaşları-, İst.-1986, II.347.

⁶ . İbnu Atiye, Ebu Muhammed Abdu'l-Hak, el-Muharraru'l-Vecîz, Kahire-2000, III.471; Âlûsî, Mahmut, Ruhû'l-Maânî fi Tefsiri'l-Kur'an ve's-Seb'i'l-Mesânî, Beyrut-tarihsiz, VIII.389.

Yukarıda da değindiğimiz gibi bu dönemde inen surelerde inanç konuları yer almaktadır. Cümleler kısa ve dokunaklıdır. Bu surelerde yer alan kıssalar da, temelde tevhit inancını dile getirirler. Bu surede de aynı muhteva ve üslup hâkimdir.

O halde böylesi ortamlarda din eğitimcisinin de bu hususlara dikkat etmesinde kuşkusuz yarar vardır. Dinin kendisine inanmayan ya da inancı zayıf olanlara önce inanç konuları anlatılır. Allah'ın tek olduğu ve insanın boşuna yaratılmayıp bu dünya hayatında yaptıklarının hesabını öteki dünyada vereceği sindirile sindirile anlatılır. İnanç konuları muhataplar tarafından iyice benimsendikten sonra dinin diğer konularına geçilir.

B. ÖNCEKİ VE SONRAKİ SURELERLE İLİŞKİSİ

Sure, Yunus suresinden sonra nazil olmuştur. Yunus suresiyle aynı konuları işler. “Başlıca tema, Allahın iradesinin peygamberleri aracılığıyla vahiy edildiği gerçeği ve peygamberlik olgusunun gelmiş geçmiş toplumlardaki tezahürüdür.”⁷ Hud suresinde, Yunus suresinde geçen kıssalar genişçe açıklanmış. Geçmiş peygamberlerden bahseden Bakara, Nisa, Maide, A’raf sureleri ile de ilişkilidir.

Surelerin mevcut mushaftaki dizilişinin vahye dayalı olup olmadığı konusu tartışmalı bir konudur. Bazı âlimler surelerin tertiplerinin vahye dayalı olduğunu söylerken bazıları da tertibin sahabe tarafından yapıldığını söylemektedir.⁸ Gerçek şu ki, mushafta artarda gelen iki sure arasında ihtiva ettikleri konular bakımından yakın bir ilişki vardır. Bununla birlikte surelerin tertibinin sahabe tarafından yapıldığına dair elimizde kesin bir delil bulunmamaktadır.⁹

⁷. Muhammed Esed, kuran mesajı, İst.1996, I.419.

⁸. İsmail Cerrahoğlu; Tefsir Usulü, Ankara–1990, s.58.

⁹. Subhi es-Salih, Kur’an İlimlerine Giriş, Çev. M. Sait Şimşek-, Konya-1994, s.74.

C.SURENİN ANA KONULARI

Hud suresi huruf-i Mukattaa diye adlandırılan “Elif-lam-ra” harfleriyle başlar. Hud suresinin ve daha başka surelerin başında bulunan bu harflerin ne anlama geldikleri konusunda birçok görüş ileri sürülmüştür.

Surenin ilk ayetlerinden de anlaşılacağı üzere Kuran-ı Kerim kendisinde uydurma ve yalan sözlerin asla bulunmadığı sağlam ve akıllarda hiçbir şüphe doğurmayacak kadar açıklanmış ilahi bir kitaptır.

Hud suresinin ikinci ayetinde tevhit inancının eğitimi ortaya konmuş ve şirke mücadele edilmesi kullara emredilmiştir. Peygamberimizin müjdeleme ve uyarma ile görevli olduğu belirtilmiştir. Kuşkusuz müjdeleme ve uyarma eğitim metotları arasında önemli bir yer tutmaktadır. Hz. Peygamber, şirkin getireceği tehlikeleri anlatması bakımından uyarıcılık görevini, tevhit inancının getireceği ödülü söylemesi bakımından da müjdeleyicilik görevini yapmış olmaktadır.

Sure insanları peygamber davetine karşı takınılan tavır bakımından kâfirler ve iman edenler olmak üzere iki guruba ayırmaktadır.

Kâfirler Rablerini inkâr eden, O’nun yolundan alıkoyan; insanları doğru yoldan saptırıp onları günah işlemeye ve Allah’a ortak koşmaya sürükleyen, ahireti inkâr ederek kendilerini müflis durumuna sokan kimselerdir. Bunların varacağı yer cehennem olacaktır.

İman edenler ise, rablerine yönelen, O’na itaat eden ve salih amel işleyenlerdir. Bunların varacağı yer ise, mükâfat yeri olan ve nimetlerle donatılmış bulunan cennet olacaktır.

Kâfir ile mümin, gözleri kör ve sağır olan ile gözleri gören ve duyan iki adama benzerler. Elbette gözleri gören ve kulakları işiten kişi doğru yolda

olacaktır. Kâfir ne çevresini görüp ibret nazarıyla onları seyredip değerlendiren, ne de kendisine söylenen doğrulara kulak verip onları duyan kişidir. O, hem gözlerini kapamıştır, hem de kulaklarını tıkamıştır.

Surede yer alan Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Lut ve Hz. Salih, Hz. Hud gibi peygamberler davet esnasında büyük sıkıntılar çekmiş, Allah'a ortak koşan kavimlerinin ısrarlı inatları ve baskılarıyla karşılaşmışlardır. Peygamber (s.a.v.) de surenin indirildiği dönemde Mekkeli müşriklerden aynı muamele ile karşılaşmıştır. Kavimlerin inançları da benzerdir, tavırları da. Aslında Kur'an'da yer alan her kıssa, geçmişte yaşayanlar üzerinden Kur'an'ın indirildiği dönemde yaşayan ve daha sonra gelecek olanlara hitaptır. Çünkü Kur'an-ı Kerim, bir tarih kitabı değildir ki salt geçmişe dair bilgiler vermeyi amaçlasın. Onun hedefi, muhataplarıdır.

Surede yer alan kıssalar ileride üçüncü bölümde daha ayrıntılı bir şekilde incelenecektir. Bu nedenle burada onlara kısaca değineceğiz:

Yer verilen ilk kıssa, insanlığın ikinci atası olarak bilinen Hz. Nuh'un kıssasıdır. Bir peygamberin beşer olmaması gerektiği şeklindeki itirazla ilk karşılaşan peygamber odur. Yine putperestliğe ilk yönelen kavim de onun kavmidir. Kendisine uyanların toplumlarında itibarı olmayan fakir kesim olduğundan kavmi tarafından ayıplanmıştır. Peygamberlerine bu şekilde karşı çıkmaları sebebiyle de tufan ile cezalandırılmışlardır.

Surede yer alan ikinci kıssa, Hz. Hud'un kıssasıdır. Sure adını buradan almaktadır. Hz. Hud, Âd kavmine gönderilmiştir. Zalimlerin peşine takılmış bir kavim idiler. Peygamberlerine isyan etmiş ve helak edilmişlerdir.

Üçüncü kıssa, Semûd kavmine gönderilen Hz. Salih'in kıssasıdır. Onun kavmine daveti de diğer peygamberlerin yaptıkları davetin aynıdır: **“Semûd kavmine de kardeşleri Salih'i (gönderdik). Dedi ki: Ey kavmim! Allah'a kulluk edin. Sizin O'ndan başka tanrınız yoktur. O sizi yerden (topraktan) yarattı. Ve sizi orada yaşattı. O halde O'ndan mağfiret isteyin; sonra da O'na tövbe edin. Çünkü Rabbim (kullarına) çok yakındır, (dualarını) kabul edendir.”**¹⁰

Peygamberimiz döneminde yaşayan müşriklerin tavırları, geçmişte peygamberlerinin daveti karşısında inkâr edenlerin takındıkları tavrın aynıdır. Geçmişte peygamberlerine karşı çıkma nedeniyle, o kavimler dünya hayatında nasıl cezalandırılmışlarsa, Kur'an-ı Kerim'in indirildiği dönemde yaşayan ve peygambere karşı çıkanlar, bu tavırlarında ısrar ettikleri takdirde kendileri de bu dünya hayatında cezalandırılacaklardır.

Üçüncü kıssa Hz. Salih'in kıssasıdır. O da diğer peygamberler gibi kavmini sadece O'na kulluk etmeye çağırmıştır. Onun kavmi de önceki peygamberlerin kavimleri gibi müşrik idiler. Kendisinden, kayadan bir deve çıkarma mucizesini istemiş sonra da o deveyi öldürmüşlerdir. Onlar da önceki kavimler gibi cezalandırılmışlardır.

Surede dördüncü kıssa Hz. İbrahim'in kıssasıdır. Peygamberlerin atası olarak bilinen Hz. İbrahim kendisinden sonra gelen ve Kur'an'da geçen peygamberlerin tamamının atasıdır. Peygamberler arasında en çok yer değiştiren olarak ta bilinir.

¹⁰ . Hud 11/61.

Beşinci kıssa, Hz. Lut'un kıssasıdır. Hz. Lut'un kavmi müşrik olmanın yanında cinsel sapıklıkları olan bir kavimdi. Bu nedenle de cezalandırılmışlardır.

Surede yer alan altıncı kıssa ise Hz. Şuayb'ın kıssasıdır. O, Medyen kavmine gönderilmiştir. Onlar da önceki kavimler gibi peygamberlerine karşı çıkmış ve cezalandırılmışlardır.

Surede yer alan son kıssa, Hz. Musa'nın, Firavun ve ileri gelenleri ile olan kıssasıdır. Firavun, yeryüzünde ilahlık taslayan bir zalim idi. Sure **“Allah kentleri haksız yere helak etmez”** özdeyişiyle bitmektedir.

Surede, Mekke'de indirilmiş olan surelerde sık sık gündeme getirilen öldükten sonra dirilme ve hesaba çekilmeye de dikkat çekilmiştir. Bilindiği gibi müşrik Arapların büyük çoğunluğu, ölümden sonra dirilmeye iman etmiyor; ölen kişinin kemikleri çürüyüp toprak olduktan sonra bunların toplatılıp dirilmenin gerçekleşmesini yadırgıyorlardı. Bu sebeple ölümden sonra diriliş konusu hemen hemen Mekki surelerin hepsinde sıkça tekrarlanan bir konudur.

İKİNCİ BÖLÜM

SUREDE YER ALAN KISSALAR

Toplumsal kanunlar da, tıpkı tabiat kanunları gibi genel geçer kanunlardır. Ne var ki toplumsal kanunlar, tabiat kanunları kadar kolay tespit edilemezler. Onları oluşturan sebepler daha karmaşıktır.¹¹

Kur'an-ı Kerim, değişik ayetlerde toplumsal kanunların varlığına dikkat çekmektedir. Mesela Hicretten önce indirilmiş olan bir ayette müşrikler tehdit edilerek Peygamber'i yurdundan çıkardıkları takdirde kendi akıbetlerini hazırlamış olacaklarını ve bunun değişmez bir kanun olduğu şöyle dile getirilmektedir: **“Onlar seni yurdundan çıkarmak için neredeyse dünyayı başına dar edecekler. O takdirde senin ardından kendileri de fazla kalamazlar. Senden önce gönderdiğimiz peygamberler hakkındaki kanun (da budur). Bizim kanunumuzda hiçbir değişiklik bulamazsın.”**¹²

O halde geçmiş dönemlerde vuku bulmuş olaylar, şimdiki dönemde ve gelecekte meydana gelecek olaylara ışık tutarlar. Buna göre Kur'an kıssaları, toplumu tanıma ve eğitme konusunda büyük önemi haizdir. Tarih ilminin önemi de buradan kaynaklanmaktadır. İnsanlar tarihi okuyarak yaşadıkları dönem için ibret alırlar. Çünkü benzer olaylar benzer sonuçları doğururlar.

Kur'an kıssaları daha çok peygamberlerin tevhit mücadelelerini, iyiliklerin topluma hâkim kılınma metot ve mücadelesinin pratik hayattan alınmış örneklerdir. Peygamberler, mesajlarını topluma nasıl iletmış, hangi metot ve kuralları gözetmişlerdir? Kur'an'da zikredilen kıssalar bu gibi örneklerle doludur. Bu da onların din eğitimi açısından önemlerini ortaya koymaktadır.

¹¹. M. Sait Şimşek, Kur'an Kıssalarına Giriş, İstanbul-1993, s.69.

¹². İsra 17/76-77.

İnanların kendilerine örnek alacakları kişiler, kuşkusuz peygamberler ve onların peşinden giden kimselerdir. O halde onların mücadelelerini, hayata bakışlarını, olaylar karşısında takındıkları tavırları öğrenmek, din eğitimi açısından önemli bir husustur. Bütün bu hususular genellikle kıssalarda dile getirilmiştir.¹³

Kur’anda kıssaların anlatılışı birçok hedefe dayanır:

1. Resulullah (s.a.v)’a indirilen vahyin doğruluğunu ispat ederler. Buna örnek olarak şu ayetleri zikredebiliriz:

“Biz sana bu Kur’an’ı vahyetmekle kıssaların en güzelini sana anlatıyoruz. Halbuki sen daha önce bundan habersizdin.”¹⁴

“İşte bunlar gayb haberlerindendir ki, sana vahiy ediyorum. Ne sen, ne de kavmin daha önce bunları bilmezsiniz. Öyleyse sabret. Çünkü âkıbet Allah’tan sakınanlarındır.”¹⁵

“Musa’ya hükmümüzü bildirdiğimiz zaman, sen batı yönünde (Musa’yı bekleyenler arasında) değildin, onu görenler arasında da yoktun. Ama biz nice nesiller var etmiştik. Üzerlerinden yıllar geçti. Sen Medyen halkı arasında bulunup, onlara ayetlerimiz okumuyordun, fakat o haberleri sana gönderen Biziz. Sen, Musa’ya hitabettiğimiz zaman Tûr’un yanında da değildin. Senden önce kendilerine uyarıcı gelmeyen bir milleti uyarman için, Rabbinden bir rahmet olarak gönderildin. Belki düşünürler”¹⁶

Görüldüğü gibi kıssalarda birtakım gaybi haberlerden söz edilmektedir. Peygamber tarihçi değildi. Hatta kendisine vahiy gelinceye kadar okuma-yazma bilmezdi. Tarih ilmiyle uğraşan uzman kişilerle bir dostluğu, tespit edilmiş bir sohbeti

¹³.M.Sait Şimşek, a.g.e.,s.71.

¹⁴. Yusuf 12/3.

¹⁵. Hud 11/49.

¹⁶. Kasas 28/44-46.

de bulunmamaktadır. Böyle biri tarihe dair birtakım haber ve bilgilerden söz ediyorsa mutlaka bunları vahiy yoluyla almıştır. Bu nedenle yukarıda naklettiğimiz ayetlerde Peygamberin bu olaylar şahit olmadığı özenle vurgulanmaktadır.

2. Resulullah'ın karşılaştığı eziyet, büyüçülük, delilik gibi suçlamalardan dolayı teselli edilmesidir. Kendisinden önceki peygamberlere de deli, büyüğü gibi suçlamalarda bulunulmuş, eziyet ve işkencelere maruz kalmışlardır. Fakat her zaman Allah'ın yolu galip gelmiş ve yalanlayanlar helak edilmişlerdir.

“Andolsun ki, senden önce de nice peygamberler yalanlandı da yalanlamalarına ve eziyet edilmelerine sabrettiler. Nihayet onlara yardımımız gelip yetişti. Allah'ın kelimelerini değiştirebilecek yoktur. Andolsun ki, peygamberlerin haberinden bir kısmı sana gelmiştir”¹⁷

“İşte o kasabalıların haberlerini sana anlatıyoruz. Andolsun ki, Peygamberleri onlara apaçık belgeler getirdi de, önceleri yalanladıklarından ötürü inanmadılar. Allah kafirlerin kalplerini böylece kapatıp mühürler. Onların çoğunda biz ahde bağlılık görmedik. Onların çoğunu fasıklar olarak bulduk.”¹⁸

“Senin için söylenenler senden önceki peygamberler içinde mutlaka söylenmiştir. Elbette ki Rabbin hem mağfiret sahibidir ve hem de elim bir azab sahibidir.”¹⁹

Resulullah'ı teselli eden ayetler aynı zamanda, baskıya, eziyete maruz kalan bütün Müslümanları teselli etmektedir. Geçmiş milletlerin kıssaları anlatılarak sabretmeleri tavsiye edilmiş, sonuçta Hak yolda gidenlerin nimetlere kavuşacağı haber verilmiştir.

3. Kur'an-ı Kerim'deki kıssaların anlatılmasının hedeflerinden bir diğeri de tarihi olayların anlatılmasının gerisinde ortaya çıkarılmaya çalışılan itikadi gerçeklerdir.

¹⁷ . En'am 6/34.

¹⁸ . A'raf 7/101-102.

¹⁹ . Fussilet 41/43.

Bütün peygamberler sadece **La ilahe İllallah** sözcüğünü yani Allah'tan başka ilah olmadığını ortaya koymuşlardır. Buna örnek vermek istersek:

“Andolsun ki, Nuh’u kavmine gönderdik te: ‘Ey milletim! Allah’a kulluk edin, O’ndan başka tanrınız yoktur; doğrusu sizin için büyük günün azabından korkuyorum” dedi.”²⁰

“Ad milletine de, kardeşleri Hud’u gönderdik; ‘Ey milletim! Allah’a kulluk edin, O’ndan başka tanrınız yoktur, karşı gelmekten sakınmaz mısınız?’ dedi”²¹

“Semud milletine kardeşleri Salih’i gönderdik; ‘Ey milletim! Allah’a kulluk edin; O’ndan başka tanrınız yoktur; sizi yeryüzünde yaratıp orayı imar etmenizi dileyen O’dı. Öyleyse O’ndan mağfiret dileyin, sonra da O’na tövbe edin. Doğrusu Rabbim size yakın ve duaları kabul edendir’ dedi”²²

Kıssaların Kur'an-ı Kerim’de yer almalarının sebep ve hikmetlerine kısaca değindikten sonra Hud suresinde yer alan kıssalara geçebiliriz.

²⁰ . A’raf 7/59.

²¹ . A’raf 7/65.

²² . Hud 11/61.

A. HZ. NUH'UN KISSASI

Kavmi ile mücadele eden ilk peygamber olarak Kur'an'da Nuh (a.s)'ın adı geçmektedir. Tevhit inancından sapan ve putperestliğe yönelen ilk kavim de onun kavmidir. Kur'an-ı Kerim, bu kavmin taptığı putların Vudd, Suva', Yağûs ve Nesr isminde putlar olduklarını haber vermektedir.²³ Toplu helake maruz kalan ilk toplum da Hz. Nuh'un toplumudur.

Çağımız müfessirlerinden Mevdûdi: Kur'an'daki kısa atıflara ve İncil'deki detaylı bilgilere dayanarak, Nuh'un (a.s) kavminin bugün Irak denilen ülkede yaşamış olduğunu söylemektedir. Yine onun naklettiğine göre aynı husus İncil'den daha eski Babil arkeolojik kazılarında bulunan levhalarda da teyit edilmiştir. Bunlar, İncil ve Kur'an'da nakledilmiş olan benzer kıssayı anlatır ve olay yerini Musul'a yakın bir mevkide tespit ederler. Dahası, çok eski devirlerden beri gelen Kürt ve Ermeni rivayetleri de Hz. Nuh'un gemisinin aynı bölgenin bir yerinde karaya oturduğunu söylerler. Bu hikâyeler aynı zamanda, Ağrı Dağı civarında geçen Hz Nuh (a.s) kıssası ile ilişkili bazı kalıntılara da işaret eder.²⁴

A.1. Hz. Nuh'un Davetinin Temel İlkeleri

İnanç konuları bütün peygamberlerde aynıdır. Değişiklik, şariat diye isimlendirdiğimiz helal-haram ve sosyal hayatla ilgili kurallardadır.

Kuşkusuz inanç konularının başında ise tevhit inancı gelmektedir. Hud Suresi'nin hemen başında bu konu vurgulanmaktadır. Şöyle ki:

²³ Nuh 71/23.

²⁴ .el-Mevdudi, Ebu'l A'la, a.g.e., II. 45.

“Allah’tan başkasına kul olmayın, ben size onun tarafından müjdelemek ve uyarmak için gönderilmiş bir peygamberim.”²⁵ Nuh suresinde de Hz. Nuh’un dili üzere şöyle buyrulmaktadır:

“Allah’a kulluk edin, O’na karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin.”²⁶

Tüm peygamber kıssalarının ve özellikle de Hz. İsa ve ondan sonra Hz. Muhammed(sav.)in kıssalarında anlatıldığı gibi, ilk müminlerin çoğu, ilahi mesajın kendilerine bu dünyada daha adil ve eşitlikçi toplumsal bir düzen, ahirette de ebedi mutluluk vaat ettiği, toplumun aşağı sınıflarına mensup köleler, yoksullar ve ezilenler arasından çıkmıştır. Ve peygamberlerin üstlendiği görev bütünüyle devrimci karakteri sebebiyledir ki kurulu düzenin elinde tutan, toplumun varlıklı ve imtiyazlı kişileri ve grupları katında daima hoşnutsuzluğa yol açmıştır.²⁷ İmtiyazlı kişi ve guruplar, toplumda olası bir değişimin, toplumda işgal ettikleri mevkiden onları alaşağı edeceğinden endişe ederler. Bununla birlikte ilk iman edenler arasında imtiyazlı kişilerin iman ettikleri de vaki olmuştur.

Dinde zorlama yoktur ilkesi de Hz. Nuh’un davetinde geçen temel ilkelerden biridir. Bu da Hz. Nuh döneminden bugüne kadar Hak dinin, inanç özgürlüğüne saygı gösterdiğinin göstergesidir. Yine aynı şekilde yüce Allah, Hz. Muhammed’e hitap ederek Ğaşiye suresinin 21.ayetinde: “**Sen öğüt ver. Esasen sen sadece öğüt verensin.**” 22. ayetinde de: “**Sen onlara zor kullanacak değİlsin**” buyurmuştur. Yine Bakara suresinin 256. ayetinde: “**Dinde zorlama yoktur. Doğru olan eğri olandan ayrışıp, belirmiştir. Kim tağutu inkâr eder**

²⁵ . Hud 11/2.

²⁶ . Nuh 71/3.

²⁷ .Muhammed Esed, a.g.e., I.428

ve Allah’a inanırsa, kopmak bilmeyen, sağlam bir kulpa tutunmuş olur. Allah işitendir, bilendir” denilmektedir.

Diğer bir ilke ise **Allah’ın emir ve yasaklarına riayet etmektir.** Çünkü Allah’a karşı gelmekten sakınmak, emir ve yasaklarına uymak anlamındadır. Kuşkusuz bu ilke de peygamberler arasında ortak bir ilkedir. Bütün peygamberler, buna çağırmış ve öncelikle kendileri buna riayet ederek insanlara örnek olmuşlardır. Kötülüklerden, zulümden ve haksızlıklardan alıkoymayan bir inancın bir anlamı da yoktur.

Kıssa da yer alan diğer bir ilke **kişinin, bilmediğinin ardına** düşmemesinin tutarlı bir davranış olmadığıdır. Hz. Nuh Yüce Allah’ın seni ve aileni kurtaracağız ayetine bakarak oğlunun diğer inanmayanlarla birlikte helak edilmesine gönlü razı olmamış, oğlunun da inananlarla birlikte kurtarılması için dua etmiş ve istekte bulunmuştur. Cevap olarak **“Allah: Ey Nuh! O senin ailenden sayılmaz; çünkü kötü bir iş işlemiştir; öyleyse bilmediğin şeyi Benden isteme. İşte sana öğüt, bilgisizlerden olma”**²⁸ dedi.

Müfessirler söz konusu kişinin Hz. Nuh’un gerçek oğlu olup olmadığını tartışmış değişik görüşler ileri sürmüşlerdir. Oysa cezalandırılmaktan kurtulmak mü’min olup olmamakla ilgilidir, kan bağı ile ilgili değildir. Ayetin zahirinden onun Hz. Nuh’un gerçek oğlu olduğu anlaşılmaktadır. Ne var ki onun Hz. Nuh’un soyundan gelmiş olması tufandan kurtulmasını gerekli kılmıyordu.²⁹

Bir diğer ilke ise, **peygambere itaattir.** Peygamberler insan olmakla birlikte onlar, din adına Allah’tan almadıklarını insanlara dayatmazlar. Allah’tan en çok korkan ve Allah’a en itaatkâr olanlar onlardır. Bu sebeple onların din

²⁸. Hud 11/46.

²⁹, Neccar,, Abdulvehhab; Kasasu'l-Enbiyâ, Kahire-tarihsiz , s.54.

olarak tebliğ ettiklerine itaat etmek gerekir. onlar Allah adına asla yalan söylemezler.

A.2. Hz. Nuh’a Yapılan İtirazlar

Hz. Nuh (a.s) kavmine gönderildiğinde; kavmine yalnız ve yalnız Allah’a itaat etmelerini, sadece O’na ibadette bulunmalarını, yoksa acıklı bir azaba uğratılarak cezalandırılacaklarını tebliğ etmiştir. Hz. Nuh (a.s) burada uyarıcı olarak geldiği toplumu, çok açık bir şekilde uyarmıştır.

Hz. Nuh’un çağrısına kavminin verdiği cevap şu ayette özetlenmektedir:

“Kavminden ileri gelen kâfirler dediler ki: ‘Biz seni sadece bizim gibi bir insan olarak görüyoruz. Bizden, basit görüşle hareket eden alt tabakamızdan başkasının sana uyduğunu görmüyoruz. Ve sizin bize karşı üstünlüğünüzü de görmüyoruz. Bilakis, sizin yalancılar olduklarınızı düşünüyoruz.’”³⁰

Ayette dört husus zikredilmektedir:

- a. Hz. Nuh’un diğer insanlar gibi bir insan olduğu.
- b. Alt tabakadan basit kimselerin kendisine tabi olmaları.
- c. İnanmış olanların inanmayanlara bir üstünlüklerinin olmaması.
- d. Kendisini yalancılıkla itham etmeleri.

Kavminin ileri gelenleri ise, “sen de bizim gibi bir insansın sende olağanüstü hiçbir özellik yokken, bu iddialarda bulunman ve bizi uyarman

³⁰ . Hûd, 11/27.

boşunadır. Seni yalancı sayıyoruz, söylediklerinin hepsi yalandan ibarettir” dediler.³¹

Hız. Nuh’a yapılan itirazlar diğery peygamberlere yapılan itirazların aynısıdır. Örneğın peygamberimize de aynı itirazlar yönetilmiştir. Aynı şekilde peygamberimize de müşrikler, bir beşerin peygamber olamayacağı, ancak bir meleğın peygamber olabileceğı itirazını yöneltmişlerdir.³²

Yine peygamberimize de alt tabakanın iman etmesi yadırganmış ve buna karşı çıkılmıştır.

Hız Nuh ise açık uyarısına devam etti, ben sizi uyarmak için mal talebinde bulunmuyorum dedi.³³ Yalnız Allah’ın vereceğı mükâfatın kendisi için yeterli olduğunu ve zorla hiç kimseye bir şey kabul ettiremeyeceğini belirtti. Bu da peygamberlerin sadece tebliğ ile görevlendirdiklerini, dinde zorlama olmadığını ve azap gelmeden önce çıplak bir uyarı ile insanların uyarıldığını ama insanların nefislerinden dolayı davetçinin söylediklerine inanmak için olağanüstü şeyler göstermesini, gaybdan haber vermesini, kendilerinden çok farklı olduğunu ispat etmesine davet etmişlerdir. Burada sosyal statülerini kaybetmek istemeyen elit kesimin direnişiy ve toplumda saygınlıkları olduğu; sözleri dinlendiğı için kurulu düzenlerinin bozulmasına ve kendi beyinleri ile oluşturmuş oldukları hayat tarzlarına müdahale edilmesine, kısıtlanmasına, değıştirilmesine karşı bir direnişin, duruşun resmidir. Allahın koyduğı kurallara, yasaklara, sınırlara tahammüllerinin olmadığını gösterir. Bir uyarıcı bu değışimi sağlamak üzere gönderildiğı zaman fakirler, sosyal sınıf olarak daha alt kesimler tarafından çağrısı kabul görür.

³¹ . Hud, 11/27.

³² . İsra 17/225.

³³ . Hud 11/29.

Aslında karşı çıkanların bu davranışlarında akıllarını kullanmaları değil, kişisel çıkarlarını korumaları söz konusudur. Bu sebeple peygamberlere karşı çıkanlar, Kur'an-ı Kerim'de akıllarını kullanmayanlar olarak nitelenmişlerdir.

Burada insan psikolojisi devreye girmektir. İnsan, kendi sosyal değerlerinden vazgeçmek istemez. Bunun için direnir, mücadele eder. Bu psikoloji ile İlahi davetçinin açıkça uyarılarında söz konusu ettiği azabın gelecek olduğunu bilmelerine rağmen, yaşayış şekillerini değiştirmeden inanmamakta ısrara devam ederler.

Azabın geleceğini bile bile insanlar neden karşı durmuşlar ve itaat etmemişlerdir? Bu, aklını kullanmayan, Hakk'ı göremeyen, gurura kapılan insanın en güzel örneğidir.

A.3.Tufan Olayı

Allahu Teala'nın Hz. Nuh'a bu konuda neler vahy ettiği Kur'an-ı Kerim'de açıkça belirtilmiştir. Şöyle ki:

”Bizim gözetimimiz altında ve vahyimizle bir gemi inşa et. Zulme sapanlar konusunda da bana hitapta bulunma. Çünkü onlar suda boğulacaklardır. Böylece gemiyi yapmaya başladı. Kavminin önde gelen çevresi kendisine her uğradığında onunla alay ediyordu. O: ‘Eğer bizimle alay ederseniz, alay ettiğiniz gibi biz de sizlerle alay edeceğiz’ dedi. Artık sizler de bileceksiniz. Aşağılatıcı azap kime gelecek ve sürekli azap kimin üstüne çöküverecek. Sonunda emrimiz geldiğinde ve tandırda feveran ettiği zaman, dedik ki: ‘İkişer çift ile aleyhlerinde söz geçmiş olanlar dışında, aileni ve iman edenleri ona yükle.’ Zaten onunla birlikte çok azından başkası iman etmemişti. Dedi ki: ‘Ona binin. Onun yüzmesi de demir atması da Allah’ın

adıyladır. Şüphe yok, benim Rabbim bağışlayandır, esirgeyendir.’ (Gemi) onlarla dağlar gibi dalgalar içinde yüzmekteyken Nuh, bir kenara çekilmiş olan oğluna seslendi: ‘Ey oğlum, bizimle birlikte bin ve kâfirlerle birlikte olma.’ (Oğlu) dedi ki: ‘Ben bir dağa tırmanacağım o beni sudan korur.’ Dedi ki: ‘Bugün Allah’ın emrinden, esirgeyenden başka bir koruyucu yoktur.’ Ve ikisinin arasına dalga girdi, böylece o da boğulanlardan oldu. Yere emredildi: ‘Ey yer, suyunu yut ve ey gök, sen de tut.’ Su çekildi, iş bitiriliverdi. (Gemi de) Cudi üstünde durdu ve zalimler topluluğuna da: ‘Uzak olsunlar’ denildi.”³⁴

Küfre şartlanmış olanlar gerçekleri bütün çıplaklığı ile görseler bile inkârda ısrar ederler. Bir kişinin bu şekilde şartlandığı tespit edilecek olursa, eğitimcinin yapacağı bir şey kalmamış demektir. Ayrıca inkâr eden kişi bu şekilde şartlanmış ise artık yakın akrabaların da hiçbir yararı olmaz. Nitekim Hz. Nuh’un oğlu azabın geldiğini göre göre babasının çağrısına aldırış etmemiş, inkârda inat ederek ısrar etmiştir. Eğitimci bu hususları göz önünde bulundurarak şartlanmış olanlarla boşuna vakit harcamamalıdır.

Tufanın yeryüzünün tamamını kaplayıp kaplamadığı tartışılan bir konudur. Bizce tufanın yeryüzünün tamamını kaplamasına gerek yoktur. Zaten o dönemde insanların tamamı belli ve sınırlı bir bölgede yaşamaktadır. O bölgenin sular altında kalması yeterlidir.³⁵

Peygamberler, insan olmaları nedeniyle bazen istenilen tavrı sergilemeyebilirler. Bu takdirde mutlaka Allah tarafından uyarılırlar. Çünkü onlar insanlara rehber ve örnek olarak gösterildiklerinden, uyarılmamaları durumunda o

³⁴ . Hud 11/44.

³⁵ . Bu konudaki tartışmalar için bk. Neccar, Abdulvehhab; Kasasu'l-Enbiyâ, Kahire-tarihsiz, s.52-53.

hatalı davranışları meşruiyet kazanmış olur. Hz. Nuh da uyarılmış olan peygamberlerdendir.

Kuranı kerimde uyarılan peygamberlerin başlıcaları, Hz. Adem, Hz. Yunus, Hz. Musa ve Hz. Nuh'tur. Hz. Nuh, davetini kabul etmeyen oğlu için Allah'a yakarışında: **“Rabbim, oğlum benim ailemdir. Senin sözün elbette haktır ve sen hâkimlerin hakimisin”**³⁶ diye yalvardığında, Allah: **“Ey Nuh! O senin ailenden değildir. O, yaramaz bir iş yaptı. Bilmediğin bir şeyi benden isteme. Sana cahillerden olmamanı öğütlerim”**³⁷ diye buyurunca, Hz. Nuh: **“Rabbim, bilmediğim bir şeyi senden istemekten sana sığınırım. Eğer beni bağışlamaz, bana acımazsan ziyana uğrayanlardan olurum”**³⁸ diye yalvarışına şahit oluyoruz.

Hz. Nuh, oğluna olan şefkat ve merhametinden dolayı affedilmesi için Allah'a yalvarmış. Fakat bu yalvarışı Allah tarafından reddedilmiştir ve ona bilmediği bir şeyi istememesi hususunda uyarıda bulunulmuştur. Buradan da anlıyoruz ki, peygamberler insan olmalarından dolayı iç yüzüne vakıf olmadıkları şeyler hakkında isteklerde bulunabilmektedirler. Ancak bu davranışın uygun olmadığı Hz. Nuh örneği ile açıklanmaktadır.³⁹

³⁶ . Hud 11/45.

³⁷ . Hud 11/46.

³⁸ . Hud 11/47.

³⁹ . Ali Galip Gezgini; Kur'an'da Hz. Peygamber'e Yapılan Uyarılar; Isparta-2003; s.125.

B. HZ. HUD'UN KISSASI

Arap kavimlerinin en eskisi olarak kabul edilen Âd kavmine gönderilen ve Kur'an'da adı geçen peygamberlerdendir. Âd kavmi putlara tapan ve güçleri sebebiyle azgınlaşmış olan bir kavim idi.⁴⁰

B.1. Hz. Hud'un Kavmi

Hz. Hud ve kavmi ile ilgili bilgi, kutsal kitaplar içerisinde sadece Kur'an-ı Kerim'de yer almaktadır. Tevrat'ta bu kavim hakkında herhangi bir bilgi yer almaz.

Hz. Hud'un gönderildiği Âd kavmi Arap kavimlerinden biri idi. Her peygamber gönderildiği kavmin ırkından olduğu ve aynı dili konuştuğu⁴¹ gibi Hz. Hud da Ad kavmindendi ve onlarla aynı dili konuşuyordu. Ayette geçen Ad kavmine kardeşleri Hud'u gönderdik. Lafzından maksat Hz. Hud'un Ad kavminde yaşayan insanlarla nesep bağının olmasındandır. Bu surede Mekkeli müşriklere de, Hz. Muhammed'in kendi aralarından olduğu hatırlatılmakta, onun kendi kardeşleri olduğu ima edilmektedir.

Âd kavmi, etrafı Hicaz, Yemen ve Yemame ile çevrilmiş olan Ahkaf adındaki bölgede yerleşikti.⁴² Burasını merkez tutarak Yemen, Umman ve Hadramut'tan Irak'a kadar uzanan çok geniş bir alanda hâkimiyetlerini

⁴⁰ . Mehran, Muhammed Beyyûmî, Dirasatun Tarihiye mine'l-Kur'ani'l-Kerim, Beyrut-1988, I.243.

⁴¹ . İbrahim 14/4.

⁴² . Mehran, Muhammed Beyyumi, a.g.e., I.246-247.

kurmuşlardı. Tarih yönünden kalıntıları oldukça eski olmasına rağmen Güney Arabistan’da Ad kavmine atfedilen bazı kalıntılar halen mevcuttur.⁴³

Bazı tarihçi ve müfessirler, bu kavimle ilgili olarak söylenen **“yaratılıştaki sizi onlardan üstün kıldı”**⁴⁴ ayetine dayanarak çok mübalağalı şeyler söylemişlerdir. Mesela yüksek hurma ağacı boyunda oldukları, onlardan her birinin on iki zira boyunda olduğu, hatta uzun olanlarının dört yüz, kimine göre beş yüz zira’ boyunda olduğu ileri sürülmekte, onlardan her birinin yalnız başına kaldırdığı kayayı diğer milletlerden beş yüz kişinin kaldırmakta güçlük çektiği iddia edilir vs.⁴⁵ Aynı şekilde şehirleri olan İrem şehri hakkında da bu tür mübalağalar nakledilmektedir. Günümüzde din eğitimcisinin bu tür mübalağalardan kaçınması gerekir. bu tür mübalağalı anlatımlarda muhatabın dikkati, sözü edilen aşırılıklara takılır ve anlatılanlardan ibret almaz olur. Din normal ve dengeli bir hayatı amaçlar. Bu sebeple anlatımın da mübalağalardan uzak ve dengeli olması gerekir.

Esasında Kur'an-ı Kerim kıssalar naklederken çoğu zaman kıssanın geçtiği yer ve zamanı hatta bazen şahısları zikretmemekte ayrıntılardan kaçınmaktadır. Çünkü okuyucu bu ayrıntılara takılır ve kıssadan alınacak ibreti yitirir.

⁴³. el-Mevdudi, Ebu'l A'la, a.g.e., II.48

⁴⁴. A'raf 7/69.

⁴⁵. el- Mes'udî, Ebu'l-Hasan Ali b. El-Huseyn, Murûc' z-Zeheb, Kahire-1968., II.12; Kurtubi, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed, el-Cami' li Ahkâmi'l-Kur'an, Kahire-1967, XX.45; Razi; el-Fahr, et-Tefsiru'l-Kebir, Tahran-tarihsiz, XXXI.168; Âlûsî, Muhammed Şükrî, Ruhû'l-Maânî fi Tefsiri'l-Kur'ani'l-Azî, Betrut-tarihsiz, XXX.163.

B.2. Hz. Hud'un Davetinin Temel İlkeleri

Hz. Hud kavmini Allah'a kulluk etmeye, O'na tapınmaya yani tevhid inancına davet ediyordu. Bütün peygamberlerin davetlerinin temel noktası Allah'a ortak koşmamak yani insanları sadece Allah'a kul olmaya çağırmaktır. Tevhit inancı yukarıda Hz Nuh kıssasında da dikkat çektiğimiz gibi dinin en temel noktasıdır. Mü'minun suresinde geçen ayeti kerimede şöyle denilmektedir:

“Onlara de ki: eğer biliyorsanız söyleyin bakalım bu yeryüzü ve onda yaşayan bütün her şey kimindir? Onlar mutlaka ‘Allah’ındır’ diyecekler. De ki: peki niçin korkmuyorsunuz? Onlara de ki: biliyorsanız söyleyin bakalım, her şeyin mülkiyeti ve iktidarı elinde olan, kendisine sığınılan ve kendisine karşı kimseye sığınılmayan kimdir? Onlar mutlaka bütün bu vasıflar Allah’a hasır. Diyecekler. Deki öyleyse nasıl oluyor da aldaniyorsunuz?”⁴⁶

Belirtildiği üzere putperest Araplar Allah'ın varlığına inanıyorlardı. Fakat aynı zamanda putlara da ilahlık atfettikleri için Allah'a ortak koşuyorlardı. Hz. Hud ve diğer peygamberler, öncelikle kavimlerini Allah'tan başka ilah edinmeme konusunda uyarılmışlardır.

Peygamberlerde ortak olan başka bir nokta da kavimlerini doğru yola çağırmalarından dolayı hiçbir karşılık beklememeleridir. Onlar karşılıklarını yani mükâfatlarını yalnızca Allah'tan beklerler. Hz. Hud da kavmine:

“Buna karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretim, ancak beni yaratana aittir. Düşünmüyor musunuz?”⁴⁷ diye seslenerek kavminden hiçbir maddi karşılık beklemediğini açıkça belirtmiştir. Bu konu Kuran'ı

⁴⁶. Mü'minun 23/84-89

⁴⁷. Hud 11/51.

Kerim'in birçok ayetinde belirtilmiştir. Buna karşılık inanmayanlar peygamberleri maddi çıkar ve iktidar peşinde koşmakla suçlarlar.

Aynı durum, toplumdan hiçbir karşılık beklemeyen samimi din eğitimcileri için de söz konusudur. Kendileri maddi bir çıkar gözetmedikleri halde çıkarıcılık, dini kendi maddi çıkarlarına alet etmekle suçlanabilirler. Bu ithamlar karşısında takınacakları tavır, peygamberlerin takındıkları tavır olmalı; bu ithamlara aldırmadan gerçekleri insanlara anlatmalılar.

Hız. Hud kavmine: **“Rabbınızden bağışlanma dileyin, sonra da tövbe ve pişmanlık içinde O'na yönelin ki, size gökten bolca rahmet ve bereket yağdırsın, gücünüze güç katsın ve suçlu-günahkârlar olarak yüz çevirmeyin,”**⁴⁸ diyerek davetine devam etti.

Burada *bağışlanma* kelimesiyle Allah'a ortak koşarak işlediğiniz günahlardan ve kötü amellerinizden bağışlanma dilenmesi, bunlardan pişman olarak tövbe edilmesi kastedilmiştir. Burada kullanılan *istiğfar* kelimesi, Kur'an-ı Kerim'de tövbe kelimesiyle yakından ilgilidir. İstiğfar, günahın bağışlanmasını istemek; tövbe ise günahı vazgeçmektir. Kelimenin kök harfleri olan ğ-f-r sözlükte örtmek anlamına gelmektedir.⁴⁹ Buna göre Allah'a istiğfar, Allah'tan günahlarının üzerinin örtülmesini istemek yani bağışlanma dileğinde bulunmaktır.

Kul Allah'ın bir yasağını çiğner veya bir emrine aykırı hareket ederse günah kazanır. Yani Allah karşısında hata eder. Günahları ise yalnızca Allah bağışlar.⁵⁰

⁴⁸ . Hud 11/52.

⁴⁹ .İbnu Faris, Mu'cemu Makayîsi'l-Lugati, ğ-f-r maddesi.

⁵⁰ .Âlu İmran 3/135.

İhlâslı bir şekilde bağışlanma isteyip de gûnahtan vazgeçeni Allah affedebilir. Peygamberimiz buyuruyor ki:

“Kim yatağına girince üç defa: Estağfirullahe’l-azim ellezi la ilahe illa hüve’l Hayyu’l Kayyum (Kendisinden başka hiçbir ilah olmayan, diri ve her an yaratıkları gözetip duran yüce Allah’tan bağışlanma dilerim) derse, Allah onu savaştan kaçmış olsa da bağışlar”,⁵¹

Peygamberin günde yüz kadar istiğfar etmesi ümmetine tövbe ve istiğfarı öğretmek için olsa gerektir. İstiğfar devamlı olmalıdır. Dinimizde, ibadetin az da olsa devamlı olanı makbuldür.

Tevvâb, Ğafûr ve Afuvv, Yüce Allah’ın güzel isimleri arasında yer almaktadır. Tevvâb, tövbeleri çok kabul eden; Ğafûr, çok bağışlayan, Afuvv ise, çokça affeden anlamındadır. Kişi suç işler de samimi bir şekilde Allah’a yönelip O’ndan affedilmesini isterse, Allah o kulunu bağışlar. Kişinin bağışlandığını bilmesi, kişiye şevk verir; Allah’ın emirlerine daha çok sarılmasını sağlar. Din eğitiminin amaçlarından biri dini sevdirmek ve insanların, Allah’ın emir ve yasaklarını gözetmelerini sağlamaktır.

Tövbenin kabul edilmesi için kişinin kalben pişmanlık duyması ve bir daha günahı işlemeyeceğine azmetmesidir. İşlediği gûnahtan pişmanlık duyan kişi, günahından uzaklaşmak isteyecektir ki bu da af dilemek veya tövbe etmekle olur.

Hadislerde belirtildiğine göre işlenen her gûnahtan kalpte bir siyah nokta oluşur; günahlar çoğaldıkça kalpteki siyah noktalar da çoğalır. Nihayet kalp siyah

⁵¹.Ebû Dâvud, Salât, 1517; Tirmizî, Deavât 118.

noktalarla kaplanır.⁵² Kalp adeta paslanmış olur. Bu hadislerde insanın iç dünyasında meydana gelen bozulmanın ve kirlenmenin ‘pas’ ile sembolleştiğini görüyoruz.⁵³ Kur’an-ı Kerim’de de buna işaret edilerek: **“Hayır, doğrusu onların yaptıkları şeyler kalplerini paslandırarak körletmiştir”**⁵⁴

Günahlarla kalbin paslanmaması için her günden dolayı tövbe etmek gerekir. Çünkü tövbe, günahları sonuçlarıyla birlikte ortadan kaldırır. Ayette O’na yönelin ki size gökten bolca rahmet ve bereket yağdırsın lafzıyla anlıyoruz ki Ad kavmi kıtlık ve kuraklık içinde yaşıyordu. Hz. Hud da kavmine tövbe edin ki Allahu Teala size yağmur yağdırsın, gücünüze güç katsın diye sesleniyor. Buradan anlıyoruz ki toplumda işlenen günahlar, Allahu Teala’nın rahmetinin kesilmesine sebep olabiliyor. O halde kulun yapması gereken sadece Allah’a tapmak, günahlardan bağışlanma dileyip bir daha aynı günaha dönmek üzere kesin karar vermektir. Böylece Allah kullarına bol rızık verecektir.

Kısacası diyebiliriz ki, Hud peygamber şirkten tevhit inancına dönüşün ve af dilemenin toplumların ekonomik, sosyal ve siyasî yapısında ne denli değişim meydana getireceğini anlatarak günümüze ve geleceğe değişmeyen kuralı bırakmıştır. Din eğitimi toplumlarda bu manevî alt yapıyı oluşturmayı amaç edinmeli ve bu amaç uğruna emek vermeli, ter akıtmalı, gayret sarf etmelidir.⁵⁵

⁵².Müslim, İman 231; İbnu Mâce. Sünen, Züht 29.

⁵³. Sadık Kılıç; Günah Kavramı, s.90.

⁵⁴. Mutaffifin 83/14.

⁵⁵. Bayraktar Bayraklı; Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur’an Tefsiri; 9/204–208.

B.3.Hz. Hud’a Yapılan İtirazlar

Kavmi Hz. Hud’a : **“Bize apaçık bir belge getirmiş değilsin. Biz de senin sözüne uyarak ilahlarımızı terk edecek değiliz. Zaten sana inanmıyoruz”**⁵⁶ dedi.

Âd kavmi, Hz. Hud’dan peygamberliğini ispat eden mucizeler göstermesini istiyordu. O’na, biz de senin sözünle ilahlarımızı terk edecek; sana iman edecek değiliz diye daveti reddettiklerini açıkça ortaya koymuşlardır. Ve inanmamakla kalmayıp Hz. Hud’u ilahlarına dil uzattığı için ilahlarından birinin çarptığını iddia etmişlerdir.

Hz. Hud, kavminin tebliğine iman etmeyeceklerini anlayınca onlarla ilişkisini kestiğini şu sözlerle belirtmiştir:

“Allah’ı tanık tutarım ve siz de tanık olun ki, kesinlikle sizin yaptığınız gibi tanrılar edinmekten uzağım. Hadi bana karşı topunuz tuzak kurun, elinizden geleni ardınıza koymayın. Ama unutmayın ki ben, benim de sizin de Rabbiniz olan Allah’a güvenip dayanıyorum; çünkü hiçbir canlı yoktur ki ipini O tutuyor olmasın. Rabbimin yolu elbette dosdoğru olandır. (Bu yoldan) dönüp gitmeyi seçerseniz, o zaman, (bilin ki) ben size ulaştırmakla görevlendirildiğim mesajı size duyurdum; (artık bundan sonra dilerse) Rabbim başka bir kavmi sizin yerinize getirir; bu konuda O’na hiçbir şekilde engel olamazsınız. Çünkü muhakkak ki her şeyin gözetimi O’nun elindedir.”⁵⁷

Burada Hz. Hud kavmine meydan okumuştur. Aynı şekilde Hz. Muhammed de **“Onların yürüyecek ayakları tutacak elleri, görececek gözleri**

⁵⁶ . Hud 11/53.

⁵⁷ . Hud 11/54–57.

veya işitecek kulaklarımı var? De ki: Haydi çağırın ortaklarınızı, sonra bana istediğiniz tuzağı kurun ve elinizden gelirse bana bir an bile göz açtırmayın”⁵⁸ diyerek kavmine meydan okumuştur.

Uyarılan ve gerçeklere karşı sağır hale gelmiş toplumları kesin helak beklemektedir. İman edenler o toplumdan uzaklaştırılır ve arkasından helak gelir:

“Emrimiz geldiğinde, Hûd’u ve beraberindeki iman etmiş olanları tarafımızdan bir rahmet ile kurtardık, onları çetin bir azaptan kurtuluşa erdirdik. İşte Âd, Rablerinin ayetlerini inkar ettiler, peygamberlerine isyan ettiler ve her inatçı zorbanın emri ardınca gittiler. Hem bu dünyada bir lanetle takip edildiler, hem kıyamet gününde... Bak Âd, Rablerine hakikaten küfrettiler. Bak defoldular gittiler, o Hud’un kavmi Âd.” Söz edilen çetin azap semum azabıdır ki bu bir ruh-i sarsar idi: Kâfirlerin burunlarından giriyor, kılıçlarından çıkıyordu, evlerini mallarını yıkıp sürükleyip götürüyordu her şeyi silip süpürüyordu. Her parçasını atıp savuruyordu.”⁵⁹

⁵⁸.A’râf 7/195.

⁵⁹. Elmalılı, M.Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dini; İstanbul–1979, IV.2788.

C. HZ. SALİH'İN KISSASI

Semud kavmine gönderilen Hz. Salih hakkında ayrıntılı bilgiler bulunmamaktadır. Bazı tarihçilere göre O Hz. İbrahim döneminde yaşamıştır. Bazı tarihçilere göre ise Hz. İbrahim ile Hz. Musa dönemleri arasında yaşamış bir peygamberdir.⁶⁰

C.1. Hz. Salih'in Kavmi

Semud kavmi Âd kavminden sonra gelmiş, Arabistan'ın bilinen eski kavimlerinden biridir. Hicaz ve Şam bölgesi arasında bulunan ve el-Hicr diye bilinen yerde yaşamıştır. Bu kavmin tepe ve yamaçlarda oydukları taş evler bugün bile büyük bir alana yayılmıştır. İslam tarihçilerinin tamamı Semûd kavminin Arap olduklarında ittifak ederler.⁶¹ Bazı tarihçiler ise, soylarının Âd kavmine dayandığını söylerler.⁶²

Hz. Salih, diğer peygamberlerde olduğu gibi peygamberlikten önce kendi kavmi arasında oldukça itibarlı, güvenilir bir insandı. Kavmi de ayette belirtildiği üzere Hz. Salih'e sen kendisine umut bağladığımız kişi idin, diyorlar. Peygamberler, kendilerine peygamberlik görevi gelmezden önce kavimlerinin güvenini kazanmış, kavimleri arasında itibarlı kimselerdir. Nitekim Peygamber efendimiz de kendi kavminde **el-Emin** /güvenilir kişi) unvanı ile tanınıyordu. Fakat atalarının taptığı putlara tapma düşüncesi inanmayanların gözlerini kör etmiş, hak yolu görememişlerdir. İnanmayanlar geçmişe dayalı bu güvene rağmen

⁶⁰. Mehran, Muhammed Beyyumi, a.g.e. , I. 280.

⁶¹. Mehran, Muhammed Beyyumi, a.g.e., I.265.

⁶². İbnu Kesir, İmadu'd-Din Ebu'l-Fidâ, Kasasu'l-Enbiyâ, Kahire-1968, I.130.

peygamberlere inanmamış hatta onları çıkar peşinde koşmakla, yalancılıkla, büyücülükle itham etmişlerdir.

C.2. Hz. Salih'in Davetinin Temel İlkeleri

Salih peygamberin Semûd kavmine yaptığı ilk çağrı bütün peygamberlerde değişmeyen aynı çağrıdır. Bu da tevhid inancıdır. Şirk, tevhidin zıddıdır. Bir kişide tevhid inancını yerleştirmeden yani Allah'ın tek olduğu, başka hiçbir tapınılacak ilah olmadığı inancı kalbe yerleştiremeden o kişiyi imanın diğer unsurlarına davet edemeyiz. İşte bütün peygamberlerde olduğu gibi Salih peygamber de kavmini öncelikle tevhide davet ediyor:

“Ey kavmim! Allah'a kulluk edin. Sizin O'ndan başka tanrınız yoktur. O sizi yerden (topraktan) yarattı. Ve sizi orada yaşattı. O halde O'ndan mağfiret isteyin; sonra da O'na tevbe edin. Çünkü Rabbim (kullarına) çok yakındır, (dualarını) kabul edendir.”⁶³

“Tek Allah” inancı özünde geniş kapsamlı, eksiksiz ve tutarlı bir özgürlük çağrısıdır; insanın aklını taklitçilik boyunduruğundan kurtarma çağrısıdır; yine insan aklını hiçbir delile dayanmayan, asılsız kuruntuların, saplantıların, önyargıların ve hurafelerin zincirinden kurtarma çağrısıdır.⁶⁴ Çünkü tevhide inanmayan kişi, kendisi gibi yaratılmış birine bağlanır. İnsanda kendisinden yüce birine inanma ve ona bağlanma duygusu vardır. Çünkü insan, hayatı boyunca baş edemediği nice şeylerle karşılaşmaktadır. Birçok olay karşısında çaresiz kalmaktadır. Bu durum insanda kendisinden yüce birine bağlanma ihtiyacını

⁶³ . Hud 11/61.

⁶⁴ . Seyyid Kutub, Fi zil alil Kur'an, ist-1991, V.35.

doğurur. Bu nedenle Allah’a bağlanmayan kişi, kendisi gibi yaratılmış birine bağlanma durumundadır.

Daha sonra Salih peygamber insanın topraktan yaratıldığına ve yaratıcısının yüce Allah olduğuna dikkat çekiyor. Kur’an-ı Kerim’de insanın topraktan yaratıldığına dair birçok ayet mevcuttur.⁶⁵

Yüce Allah insanoğlunu nereden yaratmış ise, onunla da beslemektedir. İnsanın yeryüzünde hayat sürmesi, başka bir ifade ile var olması Allah’ın varlığına ve birliğine en büyük delil olmaktadır.⁶⁶

Semud kavmi, Hz. Salih’in çağrısından şüphe içerisinde olduklarını söylüyorlardı. Buradaki şüphe Hz. Salih’in çağrısından dolayı kararsız kalmaktan kaynaklanan bir şüphe değildir. Biliyoruz ki insan, akli olan, düşünebilen bir yaratıktır. Öyleyse karşılaştığı olaylarda aklını kullanması, olayın doğru olup olmadığını düşünmesi ve hatta şüpheye düşmesi olağandır. Fakat buradaki şüphe sorgulayıcı değil inkârı dayalı şüphedir.⁶⁷ Hz. Salih’ in kavmi de atalarını taklit etmeyip kalplerini açsalar, Allah’ın ayetlerinin hak olduğunu görürlerdi.

Şüphe alanı, inkârın yeşerdiği ve kalplere yerleştiği bir alandır. Bu şüphe alanı ortadan kaldırılınca tevhid inancının ağacı boy atacaktır.⁶⁸

⁶⁵ . Alu İmran3/59; Kehf 18/37; Hac 22/25; Rum 30/20; Fatır 35/11...

⁶⁶ . Bayraktar Bayraklı , a.g.e, s.35

⁶⁷ . Bayraktar Bayraklı, a.g.e, s.36

⁶⁸ . Bayraktar Bayraklı, a.g.e., s.36

C.3. Hz. Salih'in Deve Mucizesi

Her peygamber, peygamberliğini ispat için mucize gösterir. Belirtmek gerekir ki İslam kültüründe peygamberin peygamberliğini ispat eden olaylar, Kur'an-ı Kerim ve hadislerde **ayet** diye isimlendirilir. Mucize kelimesiyle isimlendirilmesi sonradan olmuştur. Belki de mucize diye isimlendirilmesi, Kur'an'ın ayetleriyle karışma endişesinden kaynaklanmıştır. Bununla birlikte bunun mucize ile isimlendirilmesinin birtakım olumsuzluklara neden olduğunu söylemek mümkündür. Mucize diye isimlendirdiğimiz olgunun, muhatapları aciz bırakan bir olgu olduğu doğrudur. Ancak aciz bırakma, peygamberlik ayetinin unsurlarından sadece biridir. Peygamberlik ayetinin temel hedefi, insanları aciz bırakmak değil, onlara rehberlik etmektir. İşte ayet kelimesinde bu anlam mevcuttur. Bizce kelimenin zihinde çağrıştırdığı anlam büyük önem arz etmektedir. Bu sebeple keşke peygamberliği ispat eden olaya Kur'an ve sünnete verilmiş olan isim korunmuş olsaydı.

Semud kavmi, peygamberlerinin çağrısına uymamış ve ondan delil istemişlerdir. Allahu Teala buna karşılık tıpkı diğer peygamberlerde olduğu gibi Hz. Salih'in peygamberliğini ispat için bir mucize göndermiştir. Bu mucize de Semud kavminin isteği üzerine bir kayadan deve çıkarma şeklinde olmuştur. Ayetlerde bu devenin nasıl meydana geldiği ile ilgili bir açıklama belirtilmemiştir. Aslında burada önemli olan devenin şekli, nasıllığı değil Allah'ın mucizesi oluşudur. Zaten olağanüstü olan bir şeyin nasıllığını anlamak zor bir şeydir.

Hz. Salih bu deve konusunda kavmine şöyle bir uyarıda bulunmuştur:

“Ey kavmim! İşte bu Allah’ın devesidir, bir mucize olarak size verildi. Bırakın onu Allah’ın toprağında otlasın, ona bir zarar vermeyin. Bu takdirde sizi yakın bir azap yakalar.”⁶⁹

Fakat kavmi Hz. Salih’i dinlememiş deveyi öldürmüşlerdir. Böylece Hz. Salih’in uyararak kaçınmalarını istediği azabı hak etmişlerdir. Uyarı olmadan hiçbir toplumu Allah helak etmemiştir.

Hz. Salih ve ona inananlar ise kurtulmuşlardır. İnanmalarına karşılık Allahu Teala onlara rahmet etmiştir. İnanmayanları da helak etmiştir.

Surede Semud kavminin korkunç bir ses ile helak oldukları anlatılmaktadır.

Kur'an-ı Kerim’de helak edilmiş birçok kavimden söz edilmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz üzere uyarılmadan hiçbir kavim helak edilmez. Bir kavimde hak çağrısına potansiyel olarak olumlu cevap verecek kimseler olduğu müddetçe o kavim de helak edilmez. Hak çağrısına bütünüyle kapalı hale gelmiş olan kavimler ancak helak edilirler. Yine bir toplumda iman edenler var ise ve o iman edenler iyiliği emredip kötülükten sakındırıyor iseler, onlar bir tarafa çekildikten sonra o kavim helak edilir. Şayet iman edenler var fakat iyiliği emretme ve kötülükten sakındırma görevlerini yapmıyorlarsa onlar da o kavimle birlikte helak edilirler. Muhtemelen onları cezası sadece bu dünyada helak edilmiş olmalarıdır.

⁶⁹ . Hud 11/64.

D. HZ. İBRAHİM'İN KISSASI

Peygamberlerin atası olarak bilinen Hz. İbrahim'den sonra gelen ve Kur'an-ı Kerim'de adı geçen peygamberlerin tamamı onun soyundan gelmişlerdir. Yine Kur'an-ı Kerim'de adı geçen peygamberler arasında en çok yer değiştiren, değişik bölgelere sayahatleri olan peygamber de odur. Irak'ta doğan Hz. İbrahim'im Şam bölgesine Mısır ve Hicaz'a seyahatleri olmuştur.⁷⁰

Hız. İbrahim'in kavmi putlara tapıyordu. Bizzat kendi başından geçen bir serüven mi yoksa kavmine tevhibi anlatmak için bir senaryo mu olduğu hususu tartışılan ve Hz. İbrahim'in önce yıldız için, ardından ay için ve en sonunda da güneş için “bu benim rabbimdir” dediğini ve bunların sırasıyla batmalarıyla da onların rab olamayacaklarını anlatan ayetlerden⁷¹ kavminin bu varlıklara taptıklarını anlıyoruz.

Söz konusu ayetlerde şöyle denilmektedir:

“Yakînen bilenlerden olması için İbrahim'e göklerin ve yerin hükümranlığını şöylece gösteriyorduk: gece basınca bir yıldız gördü, ‘işte bu benim Rabbim’ dedi. Yıldız batınca, ‘batanları sevmem’ dedi. Ay’ı doğarken görünce, “işte bu benim Rabbim’ dedi, batınca, ‘Rabbim beni doğruya erİştirmeseydi and olsun ki sapıklardan olurdum’ dedi. Güneşİ doğarken görünce, ‘işte bu benim Rabbim, bu daha büyük’ dedi; batınca ‘Ey milletim! Doğrusu ben ortak koştuklarınızdan uzağım’ dedi. ‘Doğrusu ben yüzümü,

⁷⁰ . Mehran, Muhammed Beyyumi, a.g.e., IV.105.

⁷¹ . En'am 6/75-83. Hz. İbrahim'in bu akıl yürütmesinin gerçekten kendi serüveni mi yoksa toplumuna gerçekleri anlatmak için bir senaryo mu olduğu tartışmaları için bk. Ebu Hayan, el-Bahru'l-Muhit, Beyrut-1983. IV.167; Rıza Reşid, Tefsiru'l-Menar, XI.464; Seyyid Kutub, fi Zilali'l-Kur'an, Beyrut-tarihsiz. II.1139.

gökleri ve yeri yaratana, doğruya yönelerek çevirdim, ben puta tapanlardan değilim.”⁷²

Hız. İbrahim ister gerçekten bu aşamalardan geçerek tevhide ulaşmış olsun, ister kavmine rehberlik etmek için böyle bir yol seçmiş olsun bu anlatımın Kur'an'da yer almış olması ve tevhidin ispatı olarak zikredilmesi din eğitimcisi için büyük önem arzetmektedir. Din eğitimcisi, Hız. İbrahim hakkında bu anlatılanlardan mantıkî muhakemeyi, dini inançları yerleştirmede kendisine rehber edinmelidir.

Hız. İbrahim'le ilgili başka kıssalar da Kur'an'da yer almaktadır. Ancak biz bu surede yer alan kıssalara yer vereceğiz.

D.1. Hız. İbrahim'e Gelen Melekler

Hız. İbrahim'e gelen melekler insan kılığında gelmişlerdir. Kim olduklarını açıklamadıkları için Hız. İbrahim onların misafir olduklarını düşünerek hemen ikramda bulunmuştur. Hicr suresinde de Hız. İbrahim'in misafirperverliğinden bahsedilmiştir.⁷³ Gelen misafirler selam vermişler, fakat Hız. İbrahim'in ikram ettiği yiyeceklerden yememişlerdir. Bu da Hız. İbrahim'in korkuya kapılmasına sebep olmuştur. Bu korkunun sebebi; o zamanın adetlerine göre gelen kişi, ikram edilen yemeği yemediği takdirde ev sahibine karşı bir kötülük yapacağı anlaşıldı. Hız. İbrahim'in korktuğunu anlayan melekler: **“Korkma biz Lut kavmine gönderildik, dediler”** böylece Hız. İbrahim rahatladı.

⁷² . En'am 6/ 75-79.

⁷³ . Hicr 15/51-52.

“İbrahim’in korkusu gidip müjdeyi alınca, Lut’un kavmiyle ilgili bizimle tartışmaya girdi.”⁷⁴ Hz. İbrahim’in endişelenmesinin sebebi yeğeni olan Hz. Lut ile kendisine inananların, inanmayanlarla birlikte helak olacağından korkmasından dolayıdır. Bu tartışmanın sebebi Hz. İbrahim’in Allah’a karşı gelmesi olmadığını **“Kesinlikle İbrahim çok yumuşak kalpli, çok duygulu ve Allah’a itaatkârdı”**⁷⁵ ayetinden anlıyoruz. Tartışmaya girmesinin sebebi Hz. İbrahim’in yumuşak kalpli ve duygusal biri olmasından kaynaklanıyordu. Allah’a itaatkâr olmasının vurgulanması O’nun Allah’a karşı gelmekten çok uzak olduğunu açıklıyor. Aksine tartışmaya girerek Hz. İbrahim iman edenlerin cezalandırılmaması için Allah’a yalvarıyor.

Burada Hz. İbrahim’in ahlakından bahsedilerek bir Müslüman’ın ahlakının nasıl olması gerektiği vurgulanıyor.

Hz. İbrahim’in itirazı şu ayetle son bulmuştur:

“Ey İbrahim! Vazgeç, çünkü Rabbinin emri gelmiştir. Onlara, kesinlikle geri çevrilmeyecek bir azap mutlaka gelecektir.”⁷⁶

D.2. Hz. İbrahim’e Çocuk Müjdesi

Hz. İbrahim’in eşi Sare’nin çocuğu olmuyordu ve yaşlı bir kadındı. İshak, arkasından da Yakub müjdelence Sare **“Vay başıma gelenler! Ben kocamış bir kadın ve şu kocam da yaşlı biri iken, öyle mi! Kesinlikle bu şaşılacak bir durum”**⁷⁷ dedi. Hz. İbrahim ve eşi bu soruya karşılık şu cevabı aldılar: **“Allah’ın**

⁷⁴ . Hud 11/61.

⁷⁵ . Hud 11/75.

⁷⁶ . Hud 11/56.

⁷⁷ . Hud 11/72.

işine mi şaşırıyorsun? Allah'ın rahmet ve bereketi üzerinize olsun ey hane halkı. Şüphesiz Allah övülmeye layıktır, şanı çok yücedir”⁷⁸ dediler.

Gerçekten yaşanan olay hayret vericidir. Çünkü kadınlar belli bir yaşa geldiklerinde adetten kesilirler ve artık hamile kalmazlar. Fakat yaratan için hiçbir şey imkânsız değildir. **“Allah bir şey yaratmak istediği zaman onun yapacağı sadece ‘ol’ demektir, o oluverir.”⁷⁹**

Bu nedenle yüce Allah'ın işine şaşılmaz. Çünkü herhangi bir şeyin belirli bir şekilde olması, aynı çizgiyi izlemesi, o şeyin değişmez bir kanun olduğu anlamına gelmez. Yüce Allah, herhangi bir hikmete dayanarak o işin başka türlü olmasını dileyince, iş alışılmışın dışında bir gerçekleşme gösterir. Sözü ettiğimiz hikmet, bu olayda, yüce Allah tarafından mü'minlere vaat edilmiş olan rahmetin ve bereketin Hz. İbrahim ailesine yansımasıdır. Üstelik bu normal dışı gelişme, yine de bizim sınırlarını bilmediğimiz ilahi geleneğin çerçevesi içinde meydana gelir. Bizler her halükarda kısıtlı bir süreyi kapsayan gözlemlerimizle normal gelişmelere bakarak bu normal dışı gerçekleştirmeler hakkında hüküm veremeyiz. Çünkü bizler evrende meydana gelen bütün olayları gözlem ve inceleme süzgecinden geçiremeyiz.

Yüce Allah'ın dilediğini, bildikleri doğal yasaların çerçevesi ile sınırlandıranlar, bizzat yüce Allah'ın Kur'an'da belirttiği gibi Allah gerçeğinden habersiz kimselerdir. Kuşkusuz tartışmaları kesecek son söz yüce Allah'ın sözüdür. İnsan aklına, O'nun sözü karşısında başka bir şey demek düşmez. Hatta yüce Allah'ın dileğini, bizzat yüce Allah'ın ‘bunlar benim koyduğum yasalardır’ diyerek belirlediği kanunların çerçevesi ile sınırlayanlar da Allah gerçeğini

⁷⁸ . Hud 11/73.

⁷⁹ .Yasin, 36/82.

bilmiyorlar. Çünkü yüce Allah'ın dileği, bizzat kendisinin belirlemiş olduğu yasaların ötesinde özgürdür, söz konusu ilahi yasalar bu dilek için bağlayıcı olamazlar.

Yüce Allah, şu evreni önceden belirlediği yasalar uyarınca yönetir. Fakat bu ayrı bir şeydir ve yüce Allah'ın iradesinin, O'nun tarafından yürürlüğe konan bu yasalarla sınırlı olduğunu ileri sürmek ayrı bir şeydir. Çünkü herhangi bir doğal yasa her uygulandığında yüce Allah'ın takdiri ile yürürlüğe girer, işlerlik gösterir. Hiçbir doğal yasanın yürümesi ve işlerlik göstermesi 'otomatik' değildir. Buna göre yüce Allah herhangi bir doğal kanunun o ana kadar ki sayısız uygulamalarından farklı bir şekilde yürümesini takdir ederse, bu farklı uygulama gerçekleşir, söz konusu kanun bu yeni ilahi takdirin pratiğe yansımını engelleyemez. Çünkü bütün doğal yasaların kaynağı olan 'ana-ilke' yüce Allah'ın dileğinin özgür olduğu, hiçbir sınırlamaya bağlı olmadığı prensibidir. Her doğal yasa, her pratiğe yansıyışında yüce Allah'ın bu özgür takdirinin özel kararı ile gerçekleşir, işlerlik kazanır.⁸⁰

⁸⁰ . Seyyid Kutup, a.g.e., V.47.

E. HZ. LUT'UN KISSASI

Surede yer alan bir diğerk kıssa, Hz. Lut'un kıssasıdır. İleride göreceğimiz gibi kıssa, surede geçen diğerk kıssalarla ve surenin içeriğıyle uyum içerisinde.

E.1. Hz. Lut'un Kavmi

Hz. Lut'un kıssası bu surede yer alan beşinci kıssadır. Hz. Lut, Hz. İbrahim'in yeğeni olup kendisiyle birlikte Irak'tan ayrılmış ve Lut gölü olarak bilinen Ölü Deniz'in kıyısında bulunan Sodom ve Gomora'ye yerleşmiştir. Daha sonra burada kavmine tebliğde bulunmak üzere Allah tarafından peygamber olarak görevlendirilmiştir.

Hz. Lut'un kavmi ahlaksız ve sapık ilişkiler içerisindeydiler. Onların helaki hak etmelerinin başka sebepleri de vardır tabi ki ama suçlarının en iğrenç olanı yaptıkları bu sapıklıktır. Daha önce de dikkat çektiğimiz gibi bir toplumda peygamberin çağrısını kabul etme potansiyeline sahip olanlar bulunduğu müddetçe o toplum helak edilmez. Toplumun helak edilmesi, o toplumun bütün fertlerinin hakkı kabul etmeye karşı kör ve sağır olmaları durumundadır. Bu da yüce Allah'ın insanlara lütuf ve merhametiyle ilgilidir.

E.2. Hz. Lut Kavmine Gelen Melekler

Ayette belirtildiğı üzere Hz. Lut, meleklerin gelişinden dolayı kaygılandı. Bunun nedeni ayette belirtilmemiştir. Gelen melekler insan kılığında Hz. Lut'a misafir olmuşlardı. Henüz Hz. Lut misafirlerinin melek olduğunu bilmezken kavminin, misafirlerine uygunsuz davranışlarda bulunmasından korkarak canı

sıkılmıştı. Kavmi gelen misafirlerine karşı kendisini mahcup edebilirdi ve bu durum karşısında Hz. Lut'un engel olmak için yapacak bir şeyi yoktu.

Ayette **“kavmi koşarak ona geldiler...”** denilmektedir. Onların koşarak gelmelerinin sebebi şuydu: Lut'un kâfir karısı, misafirlerin güzelliklerini görünce evden çıkarak kavminin meclisine geldi ve onlara şöyle dedi: Bu gece Lut'un öyle genç misafirleri var ki, ben onlar gibi güzelini görmedim. Bunu duyunca, hemen koşarak Lut'a geldiler.”⁸¹ Lut kavmi önceden de böyle sapıklık, kötülük içerisindeydiler. Bu durum ayette şöyle ifade edilmektedir:

“Siz (kadınları bırakıp) erkeklere gidiyorsunuz, yol kesiyorsunuz ve toplantılarınızda edepsizce şeyler yapıyorsunuz ha?”⁸²

Hz. Lut kavminin erkeklerinin niçin geldiklerini biliyordu ve kavmine: **“Ey kavmim! İşte kızlarım, onlar sizin için daha temizler, Allah'tan korkun, misafirlerim konusunda beni rezil etmeyin, aranızda aklı başında adam yok mu?”** dedi.

Bazı müfessirler; Hz. Lut kavminden kötülük için gelenlere **“İşte kızlarım”** derken bizzat kendi kızlarını kastetmiş ve ‘kızlarımı size nikâhlayayım onlarla evlenin’ demek istemiştir, derler. Çünkü o dönemde mümin bir kadının kâfir bir erkekle evlenmesi caiz idi. Nitekim Peygamberimiz de bu konudaki yasak gelmezden önce iki kızını inanmayan kişilere nikâhlamıştı. Diğer müfessirlere göre ise, bu sözyle ümmetin kadınlarını kastetmiş, kadınlarla

⁸¹. Kurtubî, el-Cami' li Ahkami'l-Kur'an, IX. 75

⁸². Ankebut 29/29

nikâhlanın demek istemişti. Çünkü bir peygamberin ümmetinin erkekleri, onun evlatları, kadınları da onun kızlarıdır.⁸³

Hız. Lut, kavmini, akıllarını kullanmaya davet etmişti. Fakat sapıklıkları, gözlerini kör etmiş ve Hakk'ı görememişlerdir. Allah insanı ruh ve bedenden meydana getirmiştir. Hicr suresinde **“ve düşün o vakti ki Rabbin meleklerle: Ben kuru çamurdan, biçimlendirilmiş balçıktan bir beşer yaratacağım. Bunun için onu muntazam bir insan kıvamına koyduğum ve içine ruhumdan üflediğim vakit, derhal onun için secdeye kapanın!”** denilmektedir. Bedenin muntazam hale getirilmesi ruh üflendikten sonra oluyor. Sadece bedeni yönü ağır basan insan normal fitrî yapısını devam ettiremez. İnsan sadece bedeni arzuların peşinde koşarsa, ruhun verdiği parlaklığı ve inceliği bir anda siler, insanın bilgi, idrak ve irade gibi güçlerini yani aklını kullanmasına engel olur.⁸⁴ Lut kavmi sapıklık peşinde koşarak akıllarını kullanmamış ve helak olmayı seçmişlerdir. **“Kişiyi ve onu şekillendirene, sonra da ona iyilik ve kötülük kabiliyeti verene andolsun ki, kendini arıtan saadete ermiştir. Kendini fenalıklara gömen kimse de, ziyana uğramıştır”**⁸⁵

Hız. Lut'un **“aranızda akli başında adam yok mu?”** ifadesinden, artık o toplumda Hakka kulak verecek kimsenin kalmadığı anlaşılmaktadır. Bir toplumda Hakka kulak verecek kimse kalmayıp o toplumdan tümüyle ümit kesildiğinde artık o toplum dünya hayatında da cezayı hak eder. Toplumda çığ gibi büyüyen

⁸³. Zemaşşeri, Muhammed b. Umar, el-Keşşaf an Hakkai Gavamidi't-Tezil, Kahire-1987, II.234

⁸⁴. Muhammed Kutub, İnsan Psikolojisi Üzerine Etüdler, çev: Bekir Karlığa, İstanbul-1992, s.402.

⁸⁵. Şems 91/7-10

ahlaksızlığın önünde duracak akli başında insanlar yetiştirmek eğitimin görevidir. Aksi halde ahlaksızlık toplumun tümünü saracak ve yok edecektir.⁸⁶

E.3. Hz. Lut Kavminin Helaki

Hz. Lut, kavmini uyarma görevini yerine getirerek kadınlarla birlikte olmalarının daha temiz ve insan fıtratına daha uygun olacağını, erkeklerle beraber olmanın ise bir sapıklık ve ahlaksızlık olduğunu, insanlığa yakışmadığını onlara söylüyordu.

“**Temizlik**” kavramından kasıt, fıtrat temizliği, ahlak temizliği, hem de dinin aradığı cinsel temizliktir.⁸⁷ Fakat onlar: “**Kızlarında bir hakkımız olmadığını biliyorsun. Aslında istediğimizin ne olduğunu sen bilirsin**” diyerek Hz. Lut’a karşı alaylı bir üslup içerisine girmişlerdir.

Hz. Lut’un bu ahlaksızlara karşı durabilecek gücü yoktu. Çaresiz olduğunu düşünerek “**Keşke size gücüm yetseydi veya tam korunaklı bir yere sığmabilseydim**” dedi. Peygamberimiz bu ayeti okurken, “Allah’ın rahmeti Lut’un üzerine olsun. Oysa arkası sağlam yere dayalı idi”⁸⁸ buyurmuştur.

İşte bu sırada gelen misafirler kendilerini tanıtmış “**Ey Lut, biz Rabbinin elçileriyiz. Onlar sana asla zarar veremezler. Sen ailenle birlikte gecenin bir bölümünde yola çık git. Hanımın hariç sizden kimse geri kalmasın. Başlarına gelecek musibet onun da başına gelecektir. Helakleri sabah vakti olacaktır. Sabah yakın değil mi?**” demişlerdir.

⁸⁶. Bayraktar Bayraklı, a.g.e., s.45

⁸⁷. Seyyid Kutub, a.g.e., V.98.

⁸⁸. Buharî, Tecrid-i Sarih Tercemesi; İbn Mace, es-Sünen; Fiten, 23

Hız. Lut'un hanımı da, helak edilenlerle helak edilmiştir. Çünkü Peygamber olan eşine inanmamıştı. İnsanlar soyları ile değil, kendi amelleriyle karşılık görürler. Peygamberin eşi olmak, hatta soyundan gelen oğlu olmak insanları kurtarmaz. Bir insanı kurtaracak olan, inancı ve amelidir.

Artık Lut kavmi için helak olma vakti yani sabah olmuştur. Ayette: **“Buyruğumuz gelince, onların altını üstüne getirdik ve üstlerine yığın yığın pişirilmiş taşlar yağdırdık.”** Buyrulmuştur. Ayetin anlatımından anlaşılan, Lut kavminin volkanik şiddetli bir patlama ile evlerinin lavlar altında kalmış olmasıyla helak oldukları anlaşılmaktadır. Volkanik patlamalar, deprem sel gibi afetlerle şehirlerin tahrip edilmesi tabiata hakim kanunlar içerisinde oluyor olsalar bile yüce Allah, o sonsuz bilgisiyle bu tür afetlerin ne zaman ve nerede meydana geleceklerini düzenlemiştir. Fakat günümüze uyarlısak bu tür afetlerde ölen insanların tümü mutlaka cezalandırılıyor anlamına gelmez. Bu afetler kötüler için bir cezalandırma olduğu gibi iman edenler için ahirette mükâfat vesilesidir. Nihayetinde bu dünya hayatı imtihan yeridir ve insanlar afetlerle de, nimetlerle de imtihan edilirler. Zaten sadece büyük olaylar değil günlük hayatımızda yaşadığımız her tür olay bizim için imtihan vesilesidir. Olayların tabiat kanunları çerçevesinde gerçekleşiyor olmaları, insanın imtihanı ile olan ilişkisini ortadan kaldırmaz. Tabiat kanunlarının kendilerini belirleyen de yüce Allah'ın kendisidir. Bu nedenle tabiat kanunlarını dinin karşısına dikmek cehaletten başka bir şey değildir.

Ayetin devamında **“O taşlar, Rabbinin katında belirlenmişti ve onlar, zalimlerin başlarından eksik olmaz.”** buyrulmuştur. Müfessirler genelde her taş

o asilerden kime isabet edecekse onun ismi o taşa yazılmıştır, demişlerdir.⁸⁹

Helak olacakların hişbiri bu taşların isabetinden kurtulamaz, demişlerdir. belki taşların üzerinde kime isabet edeceği yazılı değildi, hatta yazılı olmasına gerek de yoktur. Ama kuşku yok ki hangi taşın kime isabet edeceği Allah'ın bilgisinde mevcuttur. Kùçùk-bùyük hiçbir olay, en ince ayrıntılar bile O'nun bilgisi dışında değildir.

⁸⁹.Bağavi, Ebu Muhammed el-Huseyn b. Mes'ud el-Ferra, Maalimu't-Tezîl,IV. 194; İbnu Kesir, Tefsiru'l-Kur'anil-Azim, Beyrut-1969, IV. 340.

F. HZ. ŞUAYB'IN KISSASI

Hiz. Şuayb'ın gönderildiği Medyen kavmi ticaretle uğraşırlardı. Hicazla Şam arasında bir vadide yaşıyorlardı. İbnu Abbas'tan nakledildiğine göre Kur'an-ı Kerim'de geçen eyke, şehri Hiz. Şuayb'ın kavminin meskûn bulundukları şehirdir.⁹⁰

Medyen halkı ile Eyke halkının farklı olduklarını ve Hiz. Şuayb'ın her iki kavim arasında gidip geldiğini söyleyenlerde vardır.⁹¹

Bazıları da Eyke halkı, helak edildikten sonra Hiz. Şuayb'ın, Medyen halkına gittiğini ve oraya yerleştidiğini söylerler.⁹² Ticaretle uğraşıyorlardı ve müreffeh bir hayat yaşıyorlardı. Ancak ticaretlerinde hile yapıyor, tartıyı eksik tutuyorlardı.⁹³ Kur'anı kerimde de onların bu yönüne işaret edilmektedir:

“Medyen halkına kardeşleri Şuayb'ı gönderdik. Şöyle dedi: ‘Ey milletim! Allah’a kulluk edin; O’ndan başka tanrınız yoktur. Ölçüyü tartıyı eksik tutmayın. Doğrusu ben sizi bolluk içinde görüyorum ve hakkınızda kuşatıcı bir günün azabından korkuyorum. Ey milletim! Ölçüyü ve tartıyı tamamı tamamına yapın; İnsanlara eşyalarını eksik vermeyin; yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın.’”⁹⁴

Kavmi, putperest olduğundan Hiz. Şuayb onları tek Allah’a kulluk etmeye çağırması ama dinlememiş ve: **“Ey Şuayb! Babalarımızın taptığını bırakmamızı emreden veya mallarımızı istediğimiz gibi kullanmamızı men eden senin**

⁹⁰. Mehran, Muhammed Beyyumi, a.g.e., I. 291.

⁹¹. Mehran, Muhammed Beyyumi, a.g.e., I.292-293.

⁹². Neccar, Abdulvehhab, a.g.e., s.182.

⁹³. Neccar, Abdulvehhab, a.g.e., s.181.

⁹⁴. Hud, 11/84.

namazındır? Sen doğrusu akli başında, yumuşak huylu birisin” dediler.⁹⁵

Onun verdiği cevap şöyle olmuştur: “Ey Milletim! Rabbimden benim bir belgem olduğu ve bana güzel bir rızık verdiği halde, O’na karşı gelebilir miyim? Söylesenize! Size yasak ettiğim şeylerde, aykırı hareket etmek istemem; gücümün yettiği kadar ıslah etmekten başka bir dileğim yoktur. Başarım ancak Allah’tandır, O’na güvendim; O’na yöneliyorum.”⁹⁶

Nihayet Hz. Şuayb’ın kavmi de önceki kavimler gibi inkârcılıkta ve zulümde ısrar etmiş ve helak edilmişlerdir. Onlar gökten gelen bir bağırıtı ile cezalandırılmış ve oldukları yerde çöküp ölmüşlerdir.⁹⁷

⁹⁵ .Hud 11/87.

⁹⁶ .Hud 11/88.

⁹⁷ .bk.Hud 11/95.

G. HZ. MUSA’NIN KISSASI

Hiz. Musa’nın kıssası Kur’an-ı Kerim’de pek çok yerde geçmektedir. Ancak biz burada Hud suresinde geçen kısmını ele alacağız.

Surede yer alan en son kıssa, Hiz. Musa’nın kıssasıdır. Kıssada Hiz. Musa ile Firavun arasında geçen olaya kıssaca değiniliyor. Bu değinmede Firavun ile yakın adamlarının ve onun emirlerine körü körüne boyun eğen soydaşlarının acı sonları tescil ediliyor. Bu kısa özetle ayrıca kıssanın burada anlatılmayan olaylarına dolaylı biçimde değiniliyor. Bir de hareketli, canlı bir kıyamet sahnesi gözlerimizin önüne getiriliyor. Gerek bu kısa özetle ve gerekse o kıyamet sahnesinde İslâm’ın önemli bir ilkesine dikkatlerimiz çekiliyor. Bu önemli ilke, kişisel sorumluluk ilkesidir. Liderlere ve baştakilere bağlılığın bu sorumluluğu, fertlerin üzerinden düşüremeyeceği vurgulanıyor.

Burada gözlerimizin önüne getirilen sahne şöyle başlıyor: Hiz. Musa, yüce Allah’ın gücü ve otoritesi ile desteklenmiş ayetler ile Firavun diktatörüne ve ileri gelen kurmaylarına gönderiliyor:

“Musa'yı da ayetlerimizle ve somut mucizeler ile peygamber olarak gönderdik. Onu Firavun'a ve yandaşlarına gönderdik. Yandaşları Firavun'un emrine uydular. Oysa Firavun'un emri doğruya iletici değildir.”⁹⁸

Firavunun adamları, hiçbir değerlendirme yapmadan Firavunun peşine takılmışlardır. İşte bu nedenle **“kıyamet günü, Firavun soydaşlarının önüne**

⁹⁸ . Hud 11/96–97.

düşerek onları cehenneme götürdü. Vardıkları yer ne fena bir yerdir!”⁹⁹
deniliyor.

Başkasının peşine körü körüne takılmış kimseler, getirilen delillerden olumlu anlamda etkilenmezler. O halde din eğitimcisi bu karakterdeki insanlara ya önce kendi kimliklerini hatırlatıp onları özgür düşünmeye alıştırmalı yahut tabi olanlarla uğraşmayıp onlara öncülük edenleri muhatap almalıdır. Çünkü tabi durumunda olanlar, kendi kendilerine karar verme yeteneğine sahip değildir. Kur'an-ı Kerim’de Hz. Musa ile Firavun söz konusu edilirken, Firavuna tabi olanlardan genellikle söz edilmemektedir. Ya firavun yahut Firavun’un çevresinde bulunan ileri gelenlerden söz edilmektedir. Bununla birlikte din eğitimcisi peşin hükümlü olmamalı, tabi konumunda olanları da yoklamalıdır.

Hz. Musa ve Firavun ile onun ileri gelenlerinden söz edildikten sonra surenin sonuna doğru surenin içeriğine yönelik önemli tespitlerde bulunmaktadır. Bu bağlamda, şöyle denilmektedir:

“Rabbin, kasabaların halkı ıslah olmuşken haksız yere onları yok etmez.”¹⁰⁰

Bu ayetten sonra insanların farklı inançlara bölünmelerinin normal karşılanması gerektiği anlatılarak: **“Rabbin dileyseydi insanları tek bir ümmet kılardı. Fakat Rabbinin merhamet ettikleri bir yana, hala ayrılmaktadırlar, esasen onları, bunun için yaratmıştır. Rabbinin ‘andolsun ki cehennemi hep insan ve cin ile dolduracağım’ sözü yerine gelmiştir,”¹⁰¹** denilmektedir.

⁹⁹ . Hud 11/98.

¹⁰⁰ . Hud 11/117.

¹⁰¹ . Hud 11/118–119.

Bu hususa dikkat çekildikten sonra da Kur'an'da kıssaların yer almasının sebeplerinden biri şöyle dile getirilmektedir:

“Peygamberlerin başlarından geçenlerden, sana anlattığımız her şey, senin gönlünü pekiştirmemizi sağlar; sana bu belgelerle gerçek; inananlara da öğüt ve hatırlatma gelmiştir.”¹⁰²

Bu ayetten, daha önce de dikkat çektiğimiz gibi kıssaları Kur'an-ı Kerim'de yer almalarının nedenlerinden biri, peygamberin gönlünün pekiştirilmesidir. Ayrıca iman edenler de bu anlatılanlardan kendilerine birtakım dersler çıkarırlar.

¹⁰². Hud 11/120.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HUD SURESİNDE KULLANILAN EĞİTİM METODLARI

Kur'an-ı Kerim'in eğitici bir kitap oluşu en bariz vasıflarındandır. Çünkü o hidayet kitabıdır. İnsanlara doğru yolu göstermek ve onları bu yol üzere eğitmek üzere indirilmiştir.

Yüce Allah insana iyiyi kötüden ayırması için akıl vermiştir. Fakat merhametinin bir sonucu olarak verdiği akılla yetinmemiş, bir de peygamberler ve bu peygamberlerle birlikte kitap göndermiştir. Kur'an-ı Kerim, insanlığa gönderilmiş en son kitap olduğundan, indirildiği andan itibaren kıyamet kopuncaya kadar insanlık için indirilmiş en mükemmel kitaptır.

Kur'an eğitiminde insan hedef alındığından insanın yapısı göz önünde bulundurulmuştur. İnsan sadece mantığıyla hareket eden bir varlık değildir. Onda bir de kalp vardır. Bu sebeple Kur'an-ı Kerim insan duygusuna yani insanın psikolojisine hitap ettiği gibi onun mantığına da hitap eder.

Ayrıca eğitim metotlarının hemen tamamı Kur'an-ı Kerim'de kullanılmaktadır. Bu sebeple Kur'an-ı Kerim eğitim açısından önemli bir kitaptır.

Bu bölümde Hud suresinde takip edilen eğitimin önemli metotlarına değineceğiz.

A. TAKRİR METODU

Takrir, karar kelimesinden türemiştir. Yerleştirme, sağlamlaştırma, anlatma anlamlarına gelmektedir. “takrir, bir soru veya problem şekline sokulmuş olan önemli bir hususun, muhataba açık olarak anlatılması, izah edilmesi, açıklanması anlamında kullanılan bir öğretim tekniğidir,” şeklinde tanımlanmıştır. Birçok konular var ki, bunların doğrudan doğruya öğrenilmesi mümkün olmaz. Mesela geçmişte meydana gelen olaylar, bizden uzakta yaşayan insanların hayatı, başkalarının ruhi hayatında cereyan eden hadiseler ve haller... İşte eğitici, bütün bunları söylemek, hikâye etmek, tasvir etmek ve anlatmak zorunda kalır. Tabii ki bu maksatla takip edilecek tek metot takrirdir”¹⁰³

Takrir, bir konu hakkında bilgi edinirken kullanılan en eski ve en bilinen yöntemdir. Dolayısıyla gelenekseldir.

Takrir, sadece düz bir anlatım değildir. İlk anda fark edilmeyen, anlaşılamayan bilgileri, ayrıntılı olarak açıklamak, ortaya koymaktır. “Takririn en önemli faydası kendi kendine bulamayacağı bazı gerçek ve olayları ortaya koymaktır”¹⁰⁴

Surenin geneline bu metot hâkimdir. Surede tevhid ve ahiret inancı gerekçeleriyle anlatılmaktadır. Geçmişten misaller verilerek Kur’an’ın indiği dönemdeki insanlara ve her Kur’an okuyucusuna geçmişten ibret alması istenmektedir. Surenin hemen başında Kur’an’ın ayetlerinin sağlam kılındığı meselelerin açık bir şekilde ortaya konulduğu ve Kur’an-ı Kerim’in her şeyi yerli yerince koyan ve her şeyden haberdar olan Allah tarafından olduğu

¹⁰³. Abdullah Özbek; Bir Eğitici Olarak Hz. Muhammed. s.125

¹⁰⁴. Abdullah Özbek; a.g.e., s. 145.

vurgulanmaktadır.¹⁰⁵ Ardından sadece Allah’a kulluk yapılması gerektiği anlatılarak¹⁰⁶ bunun gerekçeleri şöyle dile getirilmektedir:

Yeryüzünde yaşayan bütün canlıların rızkı Allah’a aittir, yerleri ve gökleri yaratan O’dur. Allah insana zarar verecek olsa hiç kimse bu zararı savamaz. Bütün insanlar Allah’ın huzuruna çıkarak O’na hesap vereceklerdir.¹⁰⁷ Ardından Kur’an-ı Kerim’in Allah tarafından indirilen bir kitap olduğu anlatılmakta buna inanmayanların Kur’an’ın on suresine benzer getirmeleri istenmektedir.¹⁰⁸ On suresine benzer getirmek için diledikleri herkesi yardıma çağırabilirler, on suresine bile benzer getiremiyorlarsa bu kitabın Allah tarafından indirildiğini kabul etmek zorundadırlar.¹⁰⁹

Bu konudaki misalleri çoğaltmak mümkündür ama bu iki misalden de anlaşılıyor ki ileri sürülen her tez delilleriyle ortaya konulmaktadır.

¹⁰⁵ . Hud 11/1.

¹⁰⁶ . Hud 11/2.

¹⁰⁷ . Hud 11/4-8.

¹⁰⁸ . Hud 11/13.

¹⁰⁹ . Hud 11/14.

B. SORU-CEVAP METODU

Eğitim tarihinde sıkça kullanılan metotlardan birisi de soru-cevap metodudur. “Öğretmen-öğrenci veya öğrencilerin karşılıklı olarak birbirine soru sorması yoluyla yapılan öğretime soru-cevap metodu denir. Bu metot, yaratıcı düşünmeye, ferdi teşebbüs kabiliyetinin gelişmesine, serbest konuşma ve tartışmaya imkan verir, fırsat hazırlar.”¹¹⁰

Soru-cevap metodu, anlatma metoduna eklenerek anlatımdaki monotonluk giderilir. Böylece muhatabın dikkati canlı tutulur ve konuların daha kalıcı olması sağlanır.

Bu yöntemi eğitimde ilk kullanan Yunan filozofu Sokrat olduğu söylenir. Hatta bu metoda Sokrat yöntemi diyenler de vardır.

Hız. Muhammed’in ashabının sorduğu sorular ve Peygamberimizin verdiği cevaplar hadislerin önemli bir bölümünün oluşmasına sebep olmuştur. Hatta sahabe sormadan Peygamber (s.a.v)’in kendisinin, muhatapların dikkatlerini çekmek için soru sorup cevaplandığı da olurdu.

Kur’an’da en çok kullanılan metotlardan biri de insanları düşünmeye sevk etmek ve dikkatlerini çekmek için kullanılan, soru cevap metodudur. Bu kullanışlardan bir kısmı açık soru ve cevap şeklindedir. Bir kısmı ise bir soruya cevap oldukları anlatımdan anlaşılmaktadır.

Şimdi sure de geçen soru-cevap metodundan bazılarını inceleyelim:

Surenin 8. ayetinde, şöyle denilmektedir:

¹¹⁰ . Abdullah Özbek; a.g.e., s.145.

“Andolsun ki, “onların azabını sayılı bir süreye kadar ertelersek, ‘onu alıkoyan nedir?’ derler. Bilin ki onlara azab geldiği gün artık geri çevrilmez; alaya aldıkları şey onları mahvedecektir.”¹¹¹

Burada müşrikler, Hz. Hud’un, Allah’ın gazabına uğrayacaklarına dair vadinin hemen gelmesini soru şeklinde istemişlerdir. Sorularının cevabı, sonraki ayetlerde insan psikolojisine işaret edilerek verilmektedir ki o da insanın nimetlere erişip, nimetlerin kendisinden alınışından sonra umutsuz bir nanköre dönüşeceği, sıkıntıyı atlattıktan sonra da şımarıp böbürleneceği anlatılmaktadır. O halde insanın bu tür istekleri mantığından değil, duygularından kaynaklanmaktadır.¹¹² Kuşkusuz insan acelecidir, oysa Allah’ın acelesi yoktur. İnsanlar için ve dünya hayatı için bir ecel biçmiş, işler de buna göre seyirleri içerisinde meydana geleceklerdir.

Surenin 12. ayetinde **“putperestlerin: ‘Ona bir hazine indirilmeli veya yanında bir melek gelmeli değil miydi?’”** şeklindeki soruları gündeme getirilmektedir.

Burada sorularının zikredilmesinin hedefi, sorulana cevap vermek değil, bu tür sorularının peygamberi üzdüğüdür. Bu sebeple sorularına burada cevap verilmemiş peygamberin tesellisi yönüne gidilmiştir.¹¹³ Ancak bu sorularına cevap Kur’an-ı Kerim’in başka yerlerinde verilmiştir. Şöyle ki;

İnsanlara gönderilen peygamberin insan olması gerekir, onlarla rahat iletişim kurabilmesi için buna ihtiyaç vardır. Bu sebeple Kur’an-ı Kerim’de eğer

¹¹¹. Hud 11/8.

¹¹². Bk. Hud 11/9–10.

¹¹³. Bk. Hud 11/11 ve devamı olan ayetler.

siz meleklerden oluşan bir toplum olsaydınız, size peygamber olarak bir melek gönderilirdi, denilmektedir.¹¹⁴

Başka bir ayette de eğer bir meleği peygamber olarak gönderseydik önce onu insan haline dönüştürür, sonra onu gönderirdik, buyrulmaktadır. Çünkü insanlarla rahat iletişim kurabilmesi için buna ihtiyaç vardır.

Bir peygamber için, peygamber olarak gönderildiği toplumla rahat iletişim kurması çok önemli bir husustur. Bu sebeple peygamberler gönderildikleri toplumun dilini konuşan ve onların arasından çıkmış olan kimselerdir. Ayrıca peygamber salt dini anlatan biri değildir. Bizzat kendisi anlattıklarını uygular ve diğer insanlara örnek olur. O da onlar gibi acıkır, onlar gibi öfkelenir, onlar gibi sevinir, onlar gibi düşünür vs. Kısacası peygamber bütün yönleriyle bir insandır.

Bazen de soru ayetin sonunda gelmektedir, böylesi sorular gerekçeler anlatıldıktan sonra getirilir ve sanki muhataba artık senin için başka bir çıkar yol kalmamıştır denilmektedir. Şu ayette bunu rahatlıkla müşahade ediyoruz.

“Söylediğinizi yapamazlarsa bilin ki o, ancak Allah’ın ilmiyle indirilmiştir. O’ndan başka tanrı yoktur, artık Müslümansınız değil mi?”¹¹⁵

Sure bu şekildeki sorularla okuyucunun dikkatini çekmekte onu düşünmeye sevk etmektedir.¹¹⁶

¹¹⁴ .İsra 18/95.

¹¹⁵ . Hud 11/14.

¹¹⁶ . Ayrıca bk. Hud 11/18.24.28.30.32.63. ayetler

C. TERĞİB VE TERHİB METODU (CEZA-MÜKAFAT)

Din eğitiminde kullanılan bu metot, insanın yaratılış itibariyle lezzet, nimet ve refahı sevmesi; sıkıntı ve acı veren şeylerden de korkması temeline dayanmaktadır.¹¹⁷

Yeryüzündeki bütün canlılar kendilerine eziyet veren bir olay karşısında uzaklaşmayı seçer, fakat mutlu eden ve lezzet veren şeylere de yaklaşmayı arzu eder. Canlılar arasında korkuda benzerlik olmasına rağmen ümit duygusunda farklılıklar vardır.¹¹⁸ İnsan ruhu hem korku hem de ümitle doludur. Çocuk doğduğunda bu iki duygu ile doğar. Çocuk başkalarına, dış âleme karşı sevgi ve nefret duygusu oluşmadan önce fitraten kendi şahsından korkar. Çünkü her şeyden önce kendi şahsı ilgilendirir onu. Kendi varlığını korumak için kendini emniyette hissetmesi gerekir. Çocuğu ilgilendiren en önemli şey beslenmesidir. Çocuğun en çok korktuğu şey beslenememek, anne memesinden mahrum kalmaktır. İnsan ruhunda ilk olarak karşılaşılan çizgi korku ve ümit çizgisidir ve insanın kendi benine en yakın olanıdır.¹¹⁹ Kuran-ı Kerimde bu metoda dair birçok misal verebiliriz. Cennet ve cennet nimetleriyle ilgili, cehennem ve cehennemin azabıyla ilgili ayetlerin tamamı bu metot çerçevesinde değerlendirilebilir. Yine mükâfatın katlanarak verileceği ifade eden ayetlerle ibadete teşvik eden ayetler de bu metoda girer.

Ancak Kur'an-ı Kerim teşvik ederken de sakındırırken de gerçek anlamın dışına çıkarak mübalağa yapmaz. Mutedil insan yapısını ve ahlâkını hedeflediğinden teşvik ve korkutmasında da itidal sınırının dışına çıkmaz.

¹¹⁷. Abdullah Özbek; a.g.e., s.282.

¹¹⁸. Faruk Bayraktar; İslam Eğitiminde Öğretmen/Öğrenci Münasebetleri; Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul-1987, s.55.

¹¹⁹. Muhammed, Kutub; İnsan Psikolojisi Üzerine Etütler; -çev.Bekir Karlığa-, İstanbul-1992, s.103.

Kur'an-ı Kerim’de pek çok yerde müracaat edilen bu metot bu surede de çokça kullanılmıştır. Biz bunlardan sadece birkaç tanesine değineceğiz.

Henüz surenin girişinde 2. ayette Peygamberin müjdeci ve uyarıcı olduğu belirtilerek metodun bizzat kendisi zikredilmektedir.

Surenin 3. ayetinde Yüce Allah’tan mağfiret dilemenin ve O’na tövbe etmenin insana belli bir süreye kadar güzel bir geçim sağlamasının ifade edilmesi istiğfar ve tövbeye bir teşviktir.

Yine 8. ayette insanlara azap gelip çattığında, bu azabı geri çevirenin olmadığı anlatılması, azabı gerektiren davranışlardan sakındırmaktır.

11. ayette de şöyle denilmektedir: **“Sabredip iyi işler işleyen kimselere, işte onlara mağfiret ve büyük ecir vardır.”** Burada da sabretme ve iyi işler yapmaya bir teşvik vardır.

18–20. ayetlerde yalan söyleyerek Allah’a iftira edenlerin zalim oldukları, bunların Allah’ın yolundan alıkoydukları anlatıldıktan sonra **“bunlar yeryüzünde Allah’ı aciz bırakamazlar. Allah’tan başka kendilerini kurtaracak dostları da yoktur. Azap onlara kat kat verilir; işitemezler ve göremezler”** denilerek Allah’a iftira etmekten ve O’nun yolundan alıkoymaktan sakındırma vardır.

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Kur'an-ı Kerim gerek sakındırırken gerek teşvik ederken mübalağalardan kaçınmaktadır. Bu son ayette kat kat cezalandırılan kimseler hem Allah’a iftira cezası, hem Allah’ın emir ve yasaklarına uymama cezası, hem de Allah’ın yolundan alıkoymaları sebebiyle

verilen ceza göz önünde bulundurulursa cezaları kat kat artırılmış olmaktadır.

Çünkü bunlar birkaç suçu birlikte işliyorlar.¹²⁰

¹²⁰. Ayrıca bk. Hud 11/ 3-9-10-16-22-23-39-41.

D. TELKİN METODU

Telkin: “insanın bir duyguyu veya inancı başkalarına veya kendisine kabul ettirmesidir.”¹²¹

Eğitimde öğüt vermenin bir benzeri telkin metodudur. Telkinde öne çıkan unsur, duygusal olarak alma ve kabul etmeye hazır olmaktır. Duygusallık öne çıkınca akıl ve muhakemenin etkisi azalır. Buna karşılık telkin yapan kişi duygusallıktan çok, bilinçli, şuurlu ve planlı olmalıdır.¹²²

İnsan karşısındakine telkinde bulunabileceği gibi kendi kendine de telkinde bulunabilir. “Bir kimse, sürekli olarak bir fikri şuurunda yaşatır ve bunun sürekli olması için ona ait saikleri (motive) durmadan kendisine aşılarken, zamanla bu fikir o kişide ‘fıkr-i sabit’ halini alır. Fıkr-i sabit sahibi kimseler, zamanla fıkr-i sabitlerine tamamıyla kapılarak ruh hastalıklarına kadar gidebilirler.”¹²³

Telkin yapan kimsenin bu konuda becerikli olması gerekir. “telkin yapacak kimse, maddi ve manevi otoriteye sahip olmalıdır. Maddi otoriteden maksat; aile reisi, siyasi ve içtimai mevki sahibi olan üstün fertlerdir. Manevi otoriteden maksat da; ilim ve fazileti ile tanınmış âlimler, yazarlar ve sanatkârlardır. Öğretmen, vaiz veya subay telkin yapabilecek vaziyette ve kabiliyette olan kimselerdir.”¹²⁴ Telkin yapacak kişi, telkinde bulunacağı kişiye göre üstün olmalı ya da ona göre farklı bazı sıfatlara sahip olmalıdır. En önemlisi

¹²¹. Osman Pazarlı; Din Eğitimi ve Öğretiminde Genel Metotlar, İst-1967, s.25.

¹²². Abdurrahman Dodurgalı; Din Eğitimi ve Öğretiminde İlkeler ve Yöntemler; s.304.

¹²³. Osman Pazarlı; a.g.e.; s.25.

¹²⁴. Osman Pazarlı; a.g.e.; s.26.

de telkin yapacak kişinin samimi olması gerekir. Değilse kendi inanmadığı bir şeyi karşısındakine kabul ettirmesi oldukça zordur.¹²⁵

Eğitimin bu metodu da surede çokça kullanılan metotlardandır. Genellikle her anlatımda, özellikle bir inancı yahut ahlâkî bir tavrı muhataba kabul ettirmeyi amaçlayan anlatımlarda telkin metoduna başvurulur.

Örneğin surenin 9–12 ayetlerinde Peygamber (s.a.v)e birtakım telkinlerde bulunmaktadır. Bu ayetlerde puta tapanların inançlarında ısrarlı olmalarından dolayı kendisinin kendi inancında şüpheyne düşmemesi gerektiği telkin edilmekte, atalarının da aynı şeyleri yaptıkları hatırlatılmaktadır. Yine Hz. Musa'ya aynı tavrın takınıldığı dile getirilerek putperestlerin takındıkları bu tavrın yeni bir tavır olmadığı anlatılmaktadır.

Bu hususlar hatırlatıldıktan sonra tövbe edenlerle birlikte dosdoğru yol üzere devam etmeleri ve aşırı gitmemeleri telkin edilmektedir.

Kur'an-ı Kerim'in tamamı İslam inanç kurallarını, ahlâkî ilkeleri ve ibadetleri topluma kabul ettirmeyi amaçladığından sıkça telkin metoduna başvurulduğu bilinmektedir. Bu surede de aynı yolun izlenmiş olması doğaldır. Bu sebeple bu metotla ilgili daha fazla misal verme ihtiyacı duymuyoruz.

¹²⁵. Mustafa Öcal; Din Eğitimi ve Öğretiminde Metotlar; Ankara-1991, s.235.

E.TEMSİL METODU

Temsil: bir şeyin benzerini sunmak veya tasvir etmektir. Bazı kavram ve düşüncelerin misallendirilmesi ve fikirlerin daha iyi anlaşılması için kullanılan metoda ‘temsil metodu’ denir.¹²⁶

Kur'an-ı Kerim’de temsil metodu sıkça kullanılmaktadır. Hz. Peygamber (s.a.v) de sünnetinde misallere çokça yer vermiştir. Bu misallerin iyice anlaşılması için insanların gözleriyle gördükleri, dilleriyle tattıkları, hissettikleri ve elleriyle tuttukları şeylerden seçmiştir. Misal olarak şu hadisi zikredebiliriz: Enes b. Malik (r.a) ‘dan: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdular: **“Kur’an okuyan mümin hem tadı güzel olan turunç gibidir. Kur’an okumayan müminin misali ise hurma gibidir. Tadı güzeldir ancak kokusu yoktur. Kur’an okuyan facir kişinin misali de fesleğen gibidir. Kokusu güzeldir ancak tadı acıdır. Kur’an okumayan facir kişinin misali de Ebû Cehil karpuzu gibidir. Tadı acıdır, kokusu yoktur. Burada mü’minin turunca benzetilmesiyle amelinin yüceliği, facir kişinin durumunun misali ise amelinin boşa gitmesi açıklanmaktadır.”**¹²⁷

Misaller:

18. ayetten başlayarak Allah’a iftira edenler gündeme getirilerek bunların hak yoldan alıkoydukları, ahireti inkar ettikleri fakat bu tavırlarıyla Allah’ı aciz bırakmayacakları ahrette onları kurtaracak bir dostlarının olmadığı ifade edildikten sonra inananlar gündeme getirilerek onların Rablerine boyun eğenler oldukları cennette de büyük mükafatlara kavuşacakları dile getirildikten ve ardından şöyle denilmektedir:

¹²⁶. Abdullah Özbek; a.g.e.; s.195.

¹²⁷. Ebû Gudde, Abdulfettah Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed (s.a.v) ve Öğretim Metodu; s.93.

“Bu iki zümrenin durumu kör ve sağır kimse ile gören ve işiten kimsenin durumuna benzer.”

Burada bir temsil ile Allah'ın yolundan alıkoyan ve Allah'a iftira edenlerle Allah'a inanan O'na boyun eğenler anlatılmaktadır. Allah'a iftira edenler kör ve sağır kimselerdir çünkü çevrelerinde bulunan delillerini görerek Allah'ın büyüklüğünü kavrayamamış peygamberlerin kendilerine sunduğu delilleri de duymazlıktan gelmişlerdir. Bu sebeple sağırdırlar.

Diğer yandan Allah'a inanan ve yararlı işler yapanlar bunların tam aksine çevrelerinde bulunan Allah kudret ve büyüklüğünü gösteren delilleri görmüş onları değerlendirmiş ve Allah'a itaat etmişlerdir. Yine peygamberlerin kendilerine sunmuş oldukları delilleri duymuş ve bunun gereğini yerine getirmişlerdir bu sebeple onlar hem duyan hem de gören kimselerdir.

42. ayette dalgalar dağa benzetilmiş, 43. ayette de Hz. Nuh'un çağrısına uymayan oğlunun dağa sığınarak kendisini kurtaracağını söylediği dile getirilmektedir. Böylece dalgalar dağa benzetilirken asıl felaketin oğlunun sığınacağı dağda olduğu anlatılmaktadır. Çünkü böylesi bir tufanda yüksek bir yerde olmak kişiyi kurtarmaz. Kişiyi kurtaracak olan su ne kadar yükselirse yükselsin suyun yüzeyinde yüzecek olan gemidir.

F. TARTIŞMA METODU

Tartışma veya bir başka ifadeyle münakaşa metodu, birkaç kişinin konu üzerinde bilgi toplayıp, fikirlerini anlatıp, bunun üzerinde tartışma yapılması ile gerçekleşir.

Tartışmanın amacı; kişiye, bir konuya değişik açılardan bakabilme gücünün kazandırılmaya çalışılmasıdır.¹²⁸

Ebu Hanife'nin ders işleme metodu buna bir örnektir. O talebeleriyle müzakere yaparak, tartışarak meseleleri çözme yoluna giderdi. Mesela, ortaya fikhî bir mesele atılırdı ve talebeler o mesele hakkındaki görüşlerini söyler, delilini anlatırlardı. İtirazlar yapılır, cevaplar verilir, her isteyen konuşur, tartışılır ve en sonunda Ebu Hanife de görüşünü söyler ve konu hükme bağlanırdı. Artık bu görüşü talebeler kabul eder ve beğenirdi.¹²⁹

Kur'an-ı Kerimde tartışma daha çok bir gerçeği ispatlamada “delil getirme” şeklindedir. Bu da üç türlü olur:

1. Tevhid inancını sağlamlaştırmak için getirilen deliller: **“Kur'an'ı durup düşünmüyorlar mı? Eğer o Allah'tan başkasından gelseydi, onda çok ayrılıklar bulunurdu”**¹³⁰

2. Kur'an'da konuşma şeklinde yapılan tartışmalar da bulunur. Bu ayetler, irşat etme ve ibret alacak şekilde varlıklara baktırma şeklindedir.

3. Kur'an'da, batıl iddialara ve itirazlara cevap şeklinde tartışmalar da vardır.¹³¹

¹²⁸. Abdullah Özbek; a.g.e.; s. 208.

¹²⁹. Faruk Bayraktar; a.g.e.; s.197.

¹³⁰. Nisa 4/82.

Peygamber efendimiz (s.a.v) de tartışma metodunu eğitim ve öğretiminde kullanmıştır. Çocukları arasında adaletsizce miras paylaştıran bir babaya Hz. Muhammed (s.a.v): “Sana iyilik yapmalarında hepsinin eşit olmasını ister misin?” der. Adam: “Hay hay (isterim) der. Hz. Muhammed, “O halde ben şahit olmuyorum” diye cevap verir. Ardından da “Çocuklarınız arasında adalet yapın”¹³² diye tavsiyede bulunur.

Surede bu metot da kullanılmıştır. Surede kullanılan tartışmaların en açığı 74. ayetle başlayan tartışmadır. İlgili ayetlerde şöyle denilmektedir:

“İbrahim’in korkusu gidip de müjde kendisine ulaşınca, Lut milleti hakkında elçilerimizle tartışmaya girişti. Doğrusu İbrahim çok içli, yumuşak huylu ve kendini Allah’a vermiş bir kimse idi. Elçilerimiz, ‘Ey İbrahim! Bundan vazgeç, doğrusu Rabbinin emri gelmiştir. Onlara, şüphesiz geri çevrilemeyecek bir azap gelmektedir’ dediler.”¹³³

25. ayetle başlayan Hz. Nuh kıssasında, Hz. Nuh kavmini sadece Allah’a tapmaya davet etmiş ve davetine icabet etmedikleri takdirde kendileri için azabı acıklı olan günden endişe ettiğini belirtmektedir. Kavminin ileri gelenleri kendisine meydan okuyarak sen bizim gibi bir beşersin ve seni ancak toplumun aşağı tabakası takip etmektedir, demişlerdir.

Hz. Nuh onlara karşılık **“Ey milletim! Rabbimin katından bir delilim bulunsa ve bana katından bir rahmet vermiş de bunlar sizden gizlenmiş olsa, söyleyin bana, hoşlanmadığımız halde zorla sizi bunlara mecbur mu ederiz”**

¹³¹. Abdullah Özbek; a.g.e.; s.210.

¹³². Müslim, el-Camiu’s-Sahih, Beyrut-trs. Hibat, 18.

¹³³. Hud 11/74-76.

dedi. Hz. Nuh ile kavmi arasındaki tartışma bu şekilde devam etmektedir. En sonunda kavmi: **“Ey Nuh! Bizimle cidden tartıştın; hem de çok tartıştın. Doğru sözlülerden isen tehdit ettiğin azabı başımıza getir”** demişlerdir.¹³⁴

Hz. Nuh, tartışmayı şu sözlerle bağlamaktadır:

“Ancak Allah dilerse onu başınıza getirir, siz O’nu aciz bırakamazsınız. Allah sizi azdırmak isterse, ben size öğüt vermek istesem de faydası olmaz. O, sizin Rabbinizdir, O’na döndürüleceksiniz”¹³⁵

¹³⁴. Hud 11/32.

¹³⁵. Hud 11/33-34.

Hz. Nuh ile kavmiyle yaptığı bu tartışmada O, tartışma esnasında kavmine gerçekleri anlatma yolunu seçmekte onların tehdit ve meydan okumalarını karşın mutedil davranmayı seçmektedir. Oysa genellikle insanlar tartışmayı giderek tırmandırır, ortam gerildikçe daha da gerilir.

G. KISSA İLE EĞİTİM METODU

Surede en çok dikkati çeken metotlardan biri kıssa metodudur. Surede Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Salih, Hz. Lut, Hz. Şuayb gibi peygamberlerin kıssalarına yer verilmektedir.

Kıssalar Kur'an-ı Kerim'in büyük bir bölümünü teşkil eder. Bu kıssalarda peygamberlerin, onlara tabi müminlerin ve hatta kafirlerin hayatlarından kesitler anlatılır.

Birtakım gerçeklerin kıssa yoluyla anlatımı, eğitimde etkili metotlardan biridir. Böylece anlatılmak istenen gerçekler pratik hayata aktarılmakta, pratik hayattan okuyucuya örnekler sunulmakta ve okuyucunun, anlatılmak isteneni daha kolay kavraması sağlanmaktadır.

Kıssalara daha çok hak ile batılın çatışmasını dile getirirler. Bu çatışmada peygamberlerin tavırları, hakkı üstün kılmak için takip ettikleri metotları gözler önüne serilmekte ve ayrıca muhaliflerinin takındıkları tavırla hak karşısında ileri sürdükleri görüşler sergilenmektedir.

Kur'andaki kıssalar, gerçek olaylardan alınmıştır. Hayal mahsulü şahıslar ya da olay söz konusu değildir.

Kur'an'daki kıssaların hedefleri yine Kur'an'ın kendisi tarafından belirtilmiştir. Şöyle ki:

a. İnsanların düşünmelerini ve kıssadan ibret almalarını sağlamak.

Yüce Allah peygamberine hitabene şöyle buyurmaktadır: “Kıssayı anlat, umulur ki düşünür, ibret alırlar”¹³⁶

Başka bir ayette de şöyle buyrulmaktadır: “Andolsun ki onların (geçmiş peygamberler ve ümmetlerin) kıssalarında akıl sahipleri için çok ibretler vardır. (Bu Kur’an) uydurulacak bir söz değildir. Ancak kendinden öncekilerin doğrulayıcısı, her şeyin açıklanması, iman eden bir toplum için bir rahmet ve bir hidayettir.”¹³⁷

b. Peygamber’in azmini pekiştirmek, kalbine sebat vermek.

Yüce Allah bu meseleyle ilgili olarak şöyle buyurmaktadır: “Peygamberlerin haberlerinden senin kalbini (tatmin ve) teskin edeceğimiz her haberi sana anlatıyoruz. Bunda sana hak, müminlere de bir öğüt ve bir uyarı gelmiştir.”¹³⁸

Peygamber (s.a.v) hakka davetten dolayı birçok sıkıntıya maruz kalıyordu. Kendisinin yaptığı, Allah’ın emirlerini iletme için gecesini gündüzüne katarak çabalıyordu. Buna rağmen iftiralara, baskılarla karşılaşılıyordu. Yüce Allah indirdiği kıssalarla peygambere, kendisinden önceki peygamberlerin de bu durumlarla karşılaştıklarını, onların bu sıkıntılara katlanarak, görevlerine devam ettiklerini, sonuçta da başarıya ulaştıklarını hatırlatıyordu.

Bu kıssalar, sadece Peygamber için indirilmiş değiller, Peygamberin yolundan gidenler de, aynı durumlarla karşılaşırlarsa bu kıssalar hiç şüphesiz onlara da yöneliktir. Onlar için de bu kıssalar rehberlik etmektedir.

¹³⁶ . A’raf 7/176.

¹³⁷ .Yusuf 12/111.

¹³⁸ .Hud 11/120.

İnsan fıtraten hem kıssa anlatmayı hem de kıssa dinlemeyi sever. Eğitimde insanların ilgi duydukları hususları araç olarak kullanmak önemli bir konudur. Kuranı kerimin neredeyse beşte biri kıssadır. İnsanı yaratan Allah elbette ki onun fıtratını da gayet iyi bilmektedir. Bundan dolayı ki indirdiği son kitapta kıssalara geniş yer ayırmaktadır. Ve anlattığı birçok kıssanın sonunda da bu kıssada akıl sahiplerinin ibret alacağı şeyler vardır buyurmaktadır.

SONUÇ

Kur'an-ı Kerim, insanlara doğru yolu göstermek için gönderilmiştir. Hidayetle nitelenmesinin anlamı budur.

İnsanlara yeni inançlar kazandırmak, batıl inançlarından vazgeçirmek, onlara kimi ahlâkî davranışları kazandırmak, yine onları alışageldikleri kötü alışkanlıklardan kurtarmak bir eğitim işidir. Kur'an-ı Kerim bu misyonu yüklendiğine göre o da bir eğitim kitabıdır. Nitekim cahiliye hayatı yaşayan ve çevre milletler tarafından horlanan cahiliye dönemi müşrikleri Kur'an sayesinde dünyanın en medeni toplumu haline gelmişlerdir.

Çalışmamızda incelemiş olduğumuz Hud suresi Mekke'de indirilmiştir. Bilindiği gibi Mekke'de indirilmiş olan sureler inanç meselelerini konu edinirler.

Hud suresi de Mekke'de indirildiğinden aynı meseleleri içermektedir. Mukataa harflerle başlayan sure Kur'an-ı Kerim'in kendisinde uydurma ve yalan sözler bulundurmayan bir kitap olduğunu vurgulamakla konuya girmektedir.

Sure insanları peygamber davetine karşı takınılan tavır bakımından mü'min ve kafir olmak üzere iki gruba ayırmaktadır. Kâfirler Rablerini inkar eden, O'nun yolundan alıkoyan; insanları doğru yoldan saptırıp onları günah işlemeye ve Allah'a ortak koşmaya sürükleyen, ahireti inkar ederek kendilerini müflis durumuna sokan kimselerdir. Bunların varacağı yer cehennem olacaktır.

İman edenler ise, rablerine yönelen, O'na itaat eden ve Salih amel işleyenlerdir. Bunların varacağı yer ise, mükâfat yeri olan ve nimetlerle donatılmış olan cennet olacaktır.

Surede Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Lut, Hz. Salih, Hz. Hud kıssalarıyla Hz. Musa ve Firavun arasında geçen bir kıssaya yer vermektedir. Kıssalarda söz konusu peygamberlerin tevhit mücadeleleri dile getirilmekte, onların getirdikleri deliller karşısında küfür üzere ısrar eden kavimlerinin helakinden bahsedilmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de yer alan kıssalarda geçmiş üzerinden güne hitap edilir. Bu kıssalarla tarihi bilgi verilmesi amaçlanmamaktadır. Bu sebeple ne kronolojik sıra takip edilir ne de ayrıntılara girilir. Yaşayan insanlara sizlerde geçmiş kavimler gibi inkarda ısrar ederseniz onların cezalandırıldıkları gibi sizlerde cezalandırılacaksınız mesajı verilmektedir. İman etmeyenlerin hayata bakış açıları ile iman edenlerin hayata bakışları zamanın geçmesiyle değişmez. Bu nedenle kıssalar bir bakıma hâlihazır anlatırlar. Kur'an-ı Kerim'de kıssalara çokça yer verilmesinin nedeni bu olmalıdır.

Kur'an kıssaları gerçek olayları anlatırlar, hayale sapmazlar. Çünkü Kur'an-ı Kerim Allah kitabıdır. Allah için bilgisizlik diye bir şey söz konusu olamaz. Ayrıca Kur'an mutedil insanı amaçladığından hayal ve abartılara yer vermesine gerek yoktur.

Yukarıda da değindiğimiz gibi Kur'an-ı Kerim bir eğitim kitabıdır. Bu sebeple eğitim metotlarının kullanılmış olması doğaldır.

İncelediğimiz Hud Suresinde takrir, telkin, soru-cevap, tartışma ve temsil gibi metotlar kullanılmıştır.

Kur'an-ı Kerim'in bu özellikleri nedeniyle din eğitimcisinin gerek metot bakımından ve gerekse içerik bakımından Kur'an-ı Kerim'i göz ardı etmesi mümkün değildir. Kur'an-ı Kerim anlatımında daima itidali göz önünde

bulundurur. Din eğitimcisi bu yönüyle de Kur'an-ı Kerim'i ve gerçekleri göz önünde bulundurmalı aşırılıklardan kaçmalıdır.

Sure inanç farklılıklarının kabul edilmesi gerektiğini anlatmaktadır. İnsanlar inançlarından dolayı bu dünya hayatında cezalandırılmazlar. İnançtan dolayı cezalandırma ve mükâfat verme ahirette gerçekleşecek bir şeydir. Bu sebeple surede yer alan kıssalarda yer yer inanç özgürlüğüne göndermeler yapılmaktadır.

Surenin en son ayeti şöyle bitmektedir. “Göklerin ve yerin gaybı Allah’a aittir. Bütün işler O’na döndürülür. Öyleyse O’na kulluk et, O’na güven. Rabbin, yaptıklarınızdan habersiz değildir.”

Ayet surede anlatılanları bir sonuca bağlamaktadır. Allah insanların yaptıklarından gafil olmadığına göre insanlar bu dünya hayatında yaptıklarının karşılığını ahirette mutlaka göreceklerdir. İyiler mükâfatlandırılacak, kötüler ise cezalandırılacaktır.

BİBLİYOGRAFYA

Abdulfettah Ebû Gudde; Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed (s.a.v) ve Öğretim Metodu, -çev.Enbiya Yıldırım-, Yasin yay. İst.-2001.

Âlûsî,Muhammed Şükrî, Ruhû'l-Maânî fî Tefsiri'l-Kur'ani'l-Azîz, Betrut-tarihsiz. (16 cilt)

Bağavi, Ebu Muhammed el-Huseyn b. Mes'ud el-Ferra; Maalimu'ut-Tezil, baskı yeri ve tarihi yok. (5 cilt)

Bayraklı, Bayraktar; Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri, İşaret yay. İst.-2001. (20 cilt)

Bayraktar, Faruk; İslam Eğitiminde Öğretmen/Öğrenci Münasebetleri, 2. baskı İlahiyat fak. Vakfı yay. İst.-1987.

Cerrahoğlu, İsmail; Tefsir Usulü, Türkiye Diyanet Vakfı yay. Ankara-1990.

Dodurgalı, Abdurrahman; Din Eğitimi ve Öğretiminde İlkeler ve Yöntemler, Marmara Üniversitesi yay. İst-1999.

Ebû Dâvud, Süleyman b. Eş'as es-Sicistani; es-Sünen, Daru İhya'i't-Turasi'l Arabi,Beyrut-ts.

Ebu Hayan, Muhammed b. Yusuf; el-Bahru'l-Muhit, Beyrut-1983. (8 cilt)

Ebu'l-Ala, Mevdudi, Tefhimu'l-Kur'an, (çev. Muhammed Han Kayani ve arkadaşları), İnsan yay., İst.-1986.(7 cilt)

Elmalılı, M.Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dini; İstanbul-1979. (9 cilt)

El- Mes'udî, Ebu'l-Hasan Ali b. El-Huseyn, Murûc'z-Zeheb, Kahire-1968. (16 cilt)

Gezgin, Ali Galip; Kur'an'da Hz. Peygamber'e Yapılan Uyarılar; Fakülte k Kitabevi yay., Isparta-2003.

Hafni, Abdu'l-Mun'im, Mevsûatu'l-Kur'ani'l-Azîm, Kahire-2003.

İbnu Atiye, Ebu Muhammed Abdu'l-Hak, el-Muharraru'l-Vecîz, Kahire-2000. (5 cilt)

İbnu Faris, Mu'cemu Makayîsi'l-Lugati. (7 cilt)

İbnu Kesir, İmadu'd-Din Ebu'l-Fidâ, Kasasu'l-Enbiyâ, Kahire-1968. (8 cilt)

İbn Mace, Muhammed b. Yezid el-Kazvînî, es-Sünen, Tahkik: M. Fuad Abdalbaki. Baskı yeri yok. 1975. (5 cilt)

- Kılıç, Sadık; Günah Kavramı, Hizmet yay. Konya-1984.
- Kurtubi, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed, el-Cami' li Ahkâmî'l-Kur'an, Kahire-1967. (12 cilt)
- Mehran, Muhammed Beyyûmî, Dirasatun Tarihiye mine'l-Kur'ani'l-Kerim, Beyrut-1988. (4 cilt)
- Muhammed Kutub, İnsan Psikolojisi Üzerine Etüdler, -çev: Bekir Karlığa- İşaret yay., İstanbul-1992.
- Muhammed Esed, Kuran Mesajı, İşaret yay., İstanbul-1996.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. Haccac (v.261/865), el-Camiu's-Sahih, Beyrut. (5 cilt)
- Neccar, Abdulvehhab; Kasasu'l-Enbiyâ, Kahire-tarihsiz.
- Öcal, Mustafa; Din Eğitimi ve Öğretiminde Metotlar, T.D.V. yay. Ankara-1991.
- Özbek, Abdullah; Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed, Selam yay. Konya-1988.
- Pazarlı, Osman; Din Psikolojisi, İrfan yay., İst.-1967.
- Razi, Fauru'd-Din; et-Tefsiru'l Kebir, Akçağ yay. Ankara-1988. (20 cilt)
- Reşid Rıza, Tefsiru'l-Menar'l-Kebir, Tahran-tarihsiz. (12 cilt)
- Sahîh-i Buhârî, Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi, Diyanet İşleri Başkanlığı yay., Ankara-1972. (6 cilt)
- Seyyid Kutub, Fi zil alil Kur'an, (çev. Salih Uçan vd.), Dünya yay. (16 cilt)
- Subhi es-Salih, Kur'an İlimlerine Giriş, -çev. M. Sait Şimşek-, Esra yay. Konya-1994.
- Şimşek, M. Sait, Kur'an Kıssalarına Giriş, Yöneliş yay. 2. Baskı, İstanbul-1993.
- Tirmizî, Muhammed b. İsa; Sahihu't-Tirmizi, İstanbul-1981. (5 cilt)
- Zemahşeri, Muhammed b. Ömer, El-Keşşaf an Hakaiki't Tenzil ve Uyuni'l Ekavi'l fi Vucuhi't Te'vil, Daru İhyai't Tûrasi'l Arabi, Beyrut-1317. (4 cilt)